

**Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах
захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи**

Академія пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля

**В.П. Бут, М.А. Кришталь, І.Ю. Тищенко,
М.Г. Тур, Н.Ф. Єремєєва, П.І. Заїка, О.С.Алексєєва**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДЛЯ СКЛАДАННЯ КАНДИДАТСЬКИХ ІСПИТІВ**

Черкаси 2010

ББК 65.9(2)26

Авторський колектив:

***В.П. Бут**, кандидат психологічних наук, доцент, ректор Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля МНС України;*

***М.А. Кришталь**, кандидат психологічних наук, доцент, перший проректор академії з навчальної та методичної роботи;*

***І.Ю. Тищенко**, кандидат історичних наук, доцент, проректор академії з науково-дослідної та редакційно-видавничої роботи – начальник відділу;*

***М.Г. Тур**, доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії і мовної підготовки;*

***Н.Ф. Єремєєва**, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов;*

***П.І. Зайка**, кандидат технічних наук, доцент, завідувач кафедри пожежно-профілактичної роботи;*

***О.С. Алексєєва**, кандидат технічних наук, доцент, начальник ад'юнктур.*

Рецензенти:

***В.С. Богданов** – доктор філософських наук, професор, директор Черкаського навчально-консультаційного центру Одеської національної юридичної академії;*

***О.В. Марченко** – доктор філософських наук, професор Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;*

***В.М. Жартовський** – доктор технічних наук, професор, професор кафедри оперативно-тактичної діяльності Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля.*

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля МНС України
(протокол № ___ від ___ березня 2010 року)*

I. ФІЛОСОФІЯ
ПРОГРАМА КАНДИДАТСЬКОГО ІСПИТУ ТА
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ АД'ЮНКТИВ ТА ЗДОБУВАЧІВ

ПОПЕРЕДНЄ СЛОВО

Філософська підготовка аспірантів, стажистів та здобувачів вчених ступенів є важливою складовою їх загальнонаукової підготовки, оскільки активне вторгнення науки в усі сфери суспільства перетворило її на об'єкт філософсько-соціологічного дослідження з цілим спектром предметних дисциплінарних відгалужень.

У той час, коли у науковій діяльності будь-якого фахівця зростає, розуміння ним наукової картини світу, визначення істинної сутності явищ та процесів, що відбуваються, зростає і роль правильного застосування загальних та специфічних методів у ході дослідження. Саме для цього і потрібні глибокі філософські знання.

Програма кандидатського іспиту з філософії та методичні рекомендації адресовані адюнкта та здобувачам вченого ступеня кандидата наук у відповідній галузі.

Програма складена з урахуванням положень Типової програми Вищої атестаційної комісії України, а також позитивного досвіду розробки аналогічних програм Центром гуманітарної освіти України, філософським факультетом Національного університету імені Тараса Шевченка, фахівцями кафедри філософії Житормирського національного університету ім. Івана Франка та інших ВНЗ.

I. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ I. ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ВСТУП

1. Філософія, її походження, основні проблеми та функції.
2. Філософія Стародавності. Зародження основних парадигм.
3. Особливості західноєвропейської філософії Середньовіччя і Відродження.
4. Філософсько-гуманістична думка в Україні XV-XVII ст.
5. Західноєвропейська філософія Нового часу.
6. Києво-Могилянська академія і філософія Просвітництва в Україні.
7. Класична німецька філософія.
8. Філософські вчення XIX - початку XX століття.
9. Українська і російська філософія XIX-XX століть у контексті світової філософської думки.
10. Основні напрями сучасної світової філософії.

Розділ II. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ

11. Проблема буття.
12. Філософське вчення про розвиток.
13. Філософська антропологія.
14. Суспільство: основи філософського аналізу.
15. Духовні основи суспільного буття.
16. Проблема спрямованості історії.

17. Філософські проблеми культури і творчості.
18. Філософія глобалізму.

Розділ III. ФІЛОСОФІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ І ОСВІТИ

19. Філософські проблеми науки
20. Форми і методи наукового пізнання
21. Філософські проблеми природознавства
22. Філософські проблеми освіти

II. СПИСОК ПЕРШОДЖЕРЕЛ

1. Августин Аврелий. Исповедь.- М.,1990.
2. Бэкон Ф. Новый Органон// Соч., в2-х т.- Т.2. – М., 1972.
3. Белл Д. Прихід постіндустріального суспільства // Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія. – К.,1996.– С.194-250.
4. Бердяев Н.А. Философия свободы. Смысл творчества.- М., 1989.
5. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму // Вебер М. Соціологія. Загальносоціологічні аналізи. Політика.– К., 1998.
6. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. – М., 1988.
7. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук // Энциклопедия философских наук.- Т.1. - Наука логики. – М.,1974.
8. Декарт Р. Рассуждения о методе // Сочинения: в 2-х т. Т.1. – М., 1989.
9. Дрогобич Юрий. Годы и пророчества / Наук. ред. і укладач проф. В.М.Вандишев. – Харьков, 2002.
10. Энгельс Ф. Людвіг Фейербах і кінець класичної німецької філософії // Маркс К., Энгельс Ф. – Твори.– Т.21.
11. Камю А. Бунтующий человек. – М., 1990.
12. Кант И. Пролегомены ко всякой будущей метафизике // Антология мировой философии. Т.3.– М.,1971.
13. Кун Т. Структура научных революцій. – М.,1977.
14. Кьеркегор С. А. Болезнь к смерти // Этическая мысль. – М.,1990.
15. Маркс К. До критики політичної економії. Передмова // Маркс К., Энгельс Ф. - Твори. – Т. 13.
16. Маркс К. Економічно-філософські рукописи 1844 року // Маркс К., Энгельс Ф. – Твори. – Т.42.
17. Ницше Ф. По ту сторону добра и зла. Прелюдия к философии будущего // Сочинения в 2 т. – Т.2. – М., 1990.
18. Поппер К. Логика и рост научного знания. – М., 1983.
19. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм // Сумерки богов. – М., 1989.
20. Сковорода Г.С. Толкование из Плуларха о тишине сердца // Твори.- Т.2.– К., 1973. - С.203-215.
21. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М.,1987.
22. Тур М.Г. Неласичні моделі легітимації соціальних інститутів: Монографія. – К.: ПАРАПАН, 2006
23. Фейербах Л. Основные положения философии будущего // Избр. филос. произв.- Т.1. – М., 1955.
24. Франко І. Що таке поступ?// Франко І. Зібрання творів у50-ти томах. –

Т.45.

25. Фромм Э. Концепция человека у К.Маркса // Душа человека. – М., 1992.
26. Хайдеггер М. Бытие и время. – М.,1993.
27. Чижевський Д. Філософія і національність// Філософська і соціологічна думка.-1992. - №10.
28. Шпенглер О. Закат Европы. В2 т.– М.,1998.
29. Юркевич П.Д. Мир з ближнім як умова християнського співжиття: Докази буття Божого // Філософська і соціологічна думка. –1990.- №10.

ІІІ. ПІДРУЧНИКИ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ПОСІБНИКИ

1. Алексеев П. В., Панин А. В. Философия: Учебник для вузов. – М.,1996.
2. Андрущенко В. Г., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій.- 2-ге вид., випр. й доп.– К.,1996.
3. Антология мировой философии. В 4-х т.– М.,1969-1970.
4. Блинников Л. П. Великие философы: Учебный словарь-справочник.- 2-е изд., перераб. и доп. – М., 1997.
5. Бойченко І.В. Філософія історії: Підручник. – К.,2000.
6. Введение в философию: Учебник для вузов: В 2 ч. / Под общ. ред. И. Т. Фролова. – М., 1989.
7. Герасимчук А.А., Тимошенко З.І. Курс лекцій з філософії: Навч. посіб. – К.,1999.
8. Герасимчук А.А., Тимошенко З.І. Курс лекцій з філософії: Навч. посіб. – 2-е вид., допов. – К.,2003.
9. Горак Г.І. Філософія: Курс лекцій. – К., 1997.
10. Горський В.С. Історія української філософії: Курс лекцій. – К., 1996.
11. Історія філософії: Підручник/ Бичкої.В., Бичко А.К., ТабачковськийВ.Г. – К.,2001.
12. Історія філософії: Підручник/ За ред. В.І.Ярошовця. – К., 2002.
13. Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / Упорядн. М. Ф. Тарасенко, М. Ю. Русин, І.В. Бичкота ін. – К.,1993.
14. Історія філософії України: Підручник для студентів вищ. навч. закладів / М.Ф. Тарасенко, М.Ю. Русин, І.В.Бичкота ін.– К., 1994.
15. История античнойдиалектики. – М., 1982.
16. История диалектики XIV-XVIII вв. – М., 1974.
17. История китайской философии. – М., 1989.
18. Канке В.А. Основные философские направления и концепции науки. Итоги XX столетия. – М., 2000.
- 19.Максюта М.Є. Вступ до філософії: Навчальний посібник. – К., 2001.
- 20.Мир философии: Книга для чтения: В 2-х ч. – М., 1991.
21. Нестеренко В. Г. Вступ до філософії: онтологія людини. Навчальний посібник для студентів вищих учбових закладів.– К., 1995.
22. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. – Київ-Львів, 2000.
23. Саух П.Ю. Філософія: навчальний посібник. – К., 2003.
24. Социальная философия. Учебник //Под общей редакцией Андрущенко В.П., Горлача Н.И. – Киев-Харьков, 2002.

25. Тур М.Г. Філософія: Навчальнор-методичний посібник. – Черкаси: АПБ ім. Героїв Чорнобиля, 2008.
26. Філософія: Підручник / Бичко І.В., Бойченко І.В., Табачковський В.Г. та ін.– К., 2001.
27. Філософія: Навчальний посібник / І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко, І.В. Бойченко, В.П. Розумний та ін.; За ред. І.Ф.Надольного. 2-ге вид., випр. й доп. – К., 2001.
- 28.Філософія: Навчальний посібник/ За редакцією С.П. Щерби, М.Г. Тофтула. – К.,2003.
- 29.Філософія. Підручник /За загальною редакцією Горлача М.І., Кременя В.Г., Рибалка В.К. – Харків, 2000.
- 30.Философия XX века: Учебное пособие. – М., 1997.
31. Чанышев А.Н. Курс лекцій по древній філософії. – М., 1981.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Всемирная энциклопедия: Философия XX век / Главн. нуч. ред. и сост. А.А. Грищанов. – АСТ, Мн.: Харвест, Современный литератор, 2002.- 976 с.
2. Новейший философский словарь: 3-е изд., исправл. – Мн.: Книжный дом, 2003.-1280 с.
3. Современная западная социология: Словарь. – М.,1990.
4. Современная западная философия: Словарь. – М.,1991.
5. Філософська думка в Україні: Біобібліографічний словник / Авт. кол.: В.С. Горський, М.Л. Ткачук, В.М. Нічикта ін. – К.: Унів. вид-во „Пульсари”, 2002. –224 с.
6. Философия: энциклопедический словарь. – М., 1997.
7. Философский энциклопедический словарь. – М.,1983.

IV. ПРОГРАМА КУРСУ ФІЛОСОФІЇ

Розділ I. ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ВСТУП

Тема 1. Філософія, її походження, основні проблеми та функції

Предмет філософії. Основні концепції походження філософії: міфогенна, гносеогенна, міфогенно-гносеогенна. Сутність філософських проблем, їх зв'язок з фундаментальними питаннями людського буття. Соціальні умови зародження та розвитку різноманітних світоглядних систем і напрямків у філософії.

Світогляд, його роль у житті особистості і суспільства. Історичні типи світогляду. Міфологічний світогляд і його особливості. Релігійний світогляд. Філософський світогляд. Онтологія – вчення про буття. Матеріалізм, ідеалізм, дуалізм, деїзм, пантеїзм.

Гносеологія – вчення про пізнання. Сенсуалізм, раціоналізм, агностицизм, скептицизм.

Філософія як форма суспільної свідомості та особливий тип знання. Філософія у сфері культури. Історичні типи філософії. Гуманістична орієнтація філософії. Роль філософського знання у методологічній та світоглядній підготовці фахівців. Головні функції філософії.

Література:

1. Бабушкин В.У. О природе философского знания. – М., 1978.

2. Бальсис А.Б. Мироззрение в жизни бщества и человека. – Вильнюс, 1981.
3. Желнов М.В. Предмет философии в истории философии: предыстория. – М., 1981.
4. История философии и культура / В. С. Горский, Ю. В. Кушаков, В. Ферстер и др. – К., 1991.
5. Койре А. Очерки истории философской мысли. О влиянии философских концепций на развитие научных теорий. – М., 1985.
6. Кувалкин В. А. Что такое философия? Сущность, закономерности развития и принципы разработки. – М., 1989.
7. Лосев Л. Ф. Философия. Мифология. Культура. – М., 1991.
8. Макаров М. Г. Развитие понятий и предмета философии в истории ее учений. – Л., 1982.
9. Ортега-и-Гассет Х. Что такое философия? – М., 1991.
10. Позняков В. И. Предмет философии и история философии. – М., 1986.
11. Саух П.Ю. Філософія. – К., 2003.
12. Світогляд і духовна творчість.- К., 1993.
13. Философия и мироззрение. – М., 1990.

Тема 2. Філософія Стародавності. Зародження основних парадигм

Культурно-історичні передумови зародження філософської думки в країнах

Стародавнього Сходу. Головні філософські школи Стародавньої Індії про людину та світ її життя. Основні принципи філософії і етики чарвака-локаята. Буддизм як релігійно-філософська школа. Філософські школи Стародавнього Китаю. Конфуціанство, даосизм, моїзм та інші. Конфуцій про людину та її виховання. Даосизм про начала буття та ідеал мудреця. Особливості філософування моїстів: онтологія, гносеологія, діалектика.

Мілетська школа і проблеми начала у філософії Фалеса, Анаксимена, Анаксимандра. Філософська система Геракліта Ефеського: онтологія, діалектика, гносеологія. Геракліт про призначення людини. Піфагорійське вчення про душу, про число, космосі сенс людського буття. Поняття „архе”. Начала механічного пояснення світу у Емпедокла і Анаксагора.

Атомізм Левкіппа-Демокрита. Атоми тілесні й атоми душі. Відмінності атомізму Епікура і його етичні погляди. Софісти – перші вчителі мудрості. Протагор, Продік Кеоський, Горгій та інші.

Сократ і сократичні школи мегариків, кініків і киренаїків. Діоген Синопський. Філософське вчення Платона про світ ідей і світ речей, пізнання, про суспільство і державу.

Основні поняття онтології Аристотеля: субстанція, субстрат, матерія і форма. Гносеологія, логіка і теологія Аристотеля.

Філософія Стародавнього Риму: скептицизм, стоїцизм, епікуреїзм, неоплатонізм.

Література:

1. Антология мировой философии: В 4-х т.- Т.1. – М., 1970.
2. Асмус В. Ф. Античная философия. – М., 1976.
3. Васильева Т. В. Афинская школа философии. – М., 1985.

4. Вернан Ж.-П. Происхождение древнегреческой мысли. – М.,1988.
5. Древнеиндийская философия. Начальный период. – М.,1972.
6. История китайской философии. – М.,1989.
7. История античной диалектики. – М.,1989.
8. Кессиди Ф. Х. От мифа к логосу. Становление греческой философии. – М., 1979.
9. Кондзьолка В.В. Нариси античної філософії. – Львів,1993.
10. Лосев А. Ф. История античной философии в конспективном изложении. – М., 1989.
11. Лукьянов А. Е. Становление философии на Востоке (Древний Китай и Индия). – М., 1989.
12. Мамардашвили М.К. Лекции по античной философии. – М.,1997.
13. Начало философии. – М.,1982.
14. Саух П.Ю. Філософія. – К.,2003.
15. Целлер Э. Очерк истории греческой философии. – СПб., 1996.
16. Чанышев А. Н. Курс лекций по древней философии. – М.,1981.
17. Чанышев А. Н. Курс лекцій по древній и средневековой философии. – М.,1991.
18. Читанка з історії філософії: У 6 кн. / За ред. Г. І. Волинки. - Книга 1. Філософія Стародавнього світу. – К.,1992.
19. Философия. История развития философской мысли: Древний мир – средние века / Е.В.Трусов. – К., 1992.
20. Фрагменты ранних греческих философов. Часть 1. От эпических теокосмогоний до возникновения атомистики. – М.,1989.

Тема 3. Особливості західноєвропейської філософії Середньовіччя і Відродження

Християнська апологетика. Християнська патристика. Особливості західноєвропейської та східноєвропейської релігійної філософії.

Мусульманська та іудейська культура і філософія.

Схоластика і філософія. Характеристика основних понять. Сім вільних мистецтв – тривіум і квадріум. Реалізм і номіналізм про універсалії. Іоанн Скот Еріугена про чотири природи буття. Номіналізм Росцеліна і П'єра Абеляра. Альберт фон Больштадт про теологію і природознавство. Хома Аквінат про сутність пізнання, про гармонію віри і розуму. Критики схоластики. Уільям Оккам про філософію і теологію. Терміни як знаки речей. „Сутностей не слід примножувати без потреби”. Середньовічна есхатологія та теодіцея.

Гуманістичні ідеї Відродження та проблема індивідуальності людини. Франческо Петрарка: полеміка зі схоластами, запрошення до вивчення мудрості древніх. Атомізм в культурі Відродження. Неоплатонізм Георгія Геміста Плетона та Марсіліо Фічіно і їх роль у відродженні філософії Платона і класиків давньогрецької філософії. Вчення Фічіно про Бога і людину, про природу і душу.

Антропоцентризм і проблема особистості. М. Кузанський про людину як центр Космічної ієрархії буття. Гуманістичні ідеї Еразма Роттердамського. Геліоцентризм та вчення про нескінченність всесвіту (М. Коперник, Г. Галілей). Пантеїзм Дж. Бруно. Значення національних та народних традицій у процесі.

Становлення нового бачення світу.

Література:

1. Августин Аврелий. Исповедь. – М.,1990.
2. Антология мировой философии: В 4-х т. Т.2. – М., 1970.
3. Бичко А., Бичко І., Табачковський В. Історія філософії: Підручник. – К., 2001.
4. Боргош Юзеф. Фома Аквинський. – М.1975.
5. Бруно Дж. Диалоги. – М.. 1949.
6. Гайденко В. П., Смирнов Г. А. Западноевропейская наука в средние века. – М.,1989.
7. Горфункель А.Х. Гуманизм и натурфилософия итальянского Возрождения. – М., 1977.
8. Горфункель А.Х. Философия эпохи Возрождения. Учеб. пособие. – М..1980.
9. Гуревич А. Я. Проблемы средневековой народной культуры. – М., 1981.
10. Гусев В.І. Історія західноєвропейської філософії XII-XVII ст. ст. – К., 1994.
11. Дрогобич Юрий. Годы и пророчества / Наук. ред. і укладач проф. В.М.Вандишев. – Х., 2002.
12. История диалектики XIV-XVII веков. – М.,1974.
13. История философии в кратком изложении. – М., 1991.
14. Кузанский Н.Об ученом незнании // Соч.: В2 т. – М., 1979.
15. Кузнецов В.Н., Мееровский Б.В., Грязнов А.Ф. Западно-европейская философия XVIII в. – М.,1975.
16. Майоров Г. Г. Формирование средневековой философия. – М., 1979.
17. Мир философии. Книга для чтения: В 2-х ч. Ч.1.– М., 1991.
18. Роттердамський Ер. Похвала глупості. Домашні бесіди. – К., 1993.
19. Саух П.Ю. Філософія. – К.,2003.
20. Скирбекк Г., Гилье Н. История философии. – М.,2000.
21. Соколов В.В. Европейская философия XV—XVII веков. – М.,1984.
22. Соколов В.В. Средневековая философия. – М.,1979.
23. Философский энциклопедический словарь. – М.,1983.
24. Чанышев А.Н. Курс лекцій по древній и средневековой философии. – М.,1991.
25. Штекль А. История средневековой философии. Репринтное издание. – СПб., 1996.

Тема 4. Філософсько-гуманістична думка в Україні XV-XVII ст.

Специфіка формування ідеї ренесансного гуманізму та ідеології реформації в Україні другої половини XV — початку XVII ст. Творчість Франциска Скорини. Ідея двоїстої істини. Скорина про значення просвіти та вченості.

Ранній гуманізм Юрія Котермака (Дрогобича), П. Русина із Кросна, С. Оріховського-Роксолана, М.Шимоновича та ін. Творчість І.Вишенського. Розвиток ідеології реформації діячами Острозького культурно-освітнього центру та братських шкіл Г. Смотрицького, К. Острозького, К. Саковича, І.

Борецького, І. Плетенецького, К. Гранквіліона-Ставровецького та ін.

Література:

1. Голенищев-Кутузов И. Н. Гуманизм у восточных славян (Украина и Белоруссия). – М., 1963.
2. Дрогобыч Юрий. Годы и пророчества. – Харьков, 2002.
3. Ісаєвич Я.Д. Братства та їх роль у розвитку української культури 16-18 століть. – К., 1996.
4. Історія філософії на Україні: УЗ-хт.– К.,1987.
5. Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. Посібник для студентів вищ. навч. закладів / Упорядн. М. Ф. Тарасенко, М. Ю. Русин, І. В. Бичко та ін. – К.,1993. – С.87-152.
6. Історія філософії України: Хрестоматія. Навч. посіб. / Упоряд. М.Ф.Тарасенко та ін. – К., 1994.
7. Маланюк Є. Нариси з історії нашої культури. – К.,1992.
8. Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія. – К., 1990.
9. Нічик В.М., Литвинов В.Д., Стратій Я.М. Гуманістичні реформаційні ідеї на Україні. – К.,1990.
10. Пам'ятки братських шкіл на Україні. – К.,1988.
11. Русин Павло. Вірш (Українська література XIV-XVI ст.). – К.,1988.
12. Саух П.Ю. Князь Василь-Костянтин Острозький. – Рівне, 2002.
13. Україна: філософський спадок століть. Хроніка - 2000. Вип. 1.– К., 2000.
14. Українська культура: історія і сучасність. – Львів,1994.
15. Філософія Відродження на Україні. – К., 1990.

Тема 5. Західноєвропейська філософія Нового часу

Особливості епохи. Формування нової парадигми філософствування. Наукова революція XVI-XVII ст. та проблема методу пізнання. Емпіризм і раціоналізм. “Новий Органон” Фр. Бекона, розробка нової моделі науки. Механістичний матеріалізм Т. Гоббса, його вчення про державу. «Нові принципи філософії» Р. Декарта. Б.Паскаль про можливості та межі розуму. Поняття субстанції в філософії Б. Спінози. Структура світу і структура розуму. Розум і пристрасті. Необхідність, творчість, свобода.

Сенсуалістична і соціально-політична філософія Дж. Локка. Монадологія В. Лейбніца. Проблема несвідомого. Особистісний вимір буття. Свобода. Вибір. Теодіцея. Суб'єктивно-ідеалістична філософія Дж Берклі, Д. Юма та інших. Проблема людини в філософії Просвітництва (Монтеск'є, Вольтер, Руссо та ін.). „Система природи” П.-А. Гольбаха. Особливості механістичної ідеології в гуманітарних та природничих науках.

Література:

1. Бэкон Ф. Новый Органон // Сочинения: В2-х т. – М., 1977-1978.
2. Быховский Б.Э. Джордж Беркли. – М.,1970.
3. ГоббсТ. Левиафан / Избр. произв. В2-хт. – М., 1989.- Т.1.
4. Декарт Р. Рассуждения о методе/ Соч. В2-х т. Т.1. – М., 1989.
5. Заиченко Г. А. Джон Локк. – М.,1973.
6. Кузнецов В. Н. Французский материализм XVIII века.– М.,1981.
7. Кузнецов В.Н., Мееровский Б.В., Грязнов А.Ф. Западноевропейская

філософія XVIII века. – М.,1986.

8. Ламетри Ж.О. Сочинения. – М.,1976.

9. Лейбниц Г.В. Монадология // Соч.: В4-х т. Т.1.– М.,1982.

10. Ляткер Я. А. Декарт.– М.,1975.

11. Мееровский Б.В.Гоббс. – М.,1975.

12. Момджян Х.Н. Французское просвещение XVIII века. – М.,1983.

13. Нарский И. С. Западноевропейская философия XVII века. – М.,1977.

14. Руссо Ж.-Ж. Трактаты.– М., 1969.

15. Скирбекк Г., Гилье Н. История философии. – М.,2000.

16. Соколов В.В. Европейская философия XV-XVII веков. – М.,1984.

17. Спиноза Б. Этика // Избр. произв.: В2-х т. Т.2.– М.,1984.

18. Стрельцова Г. Я. Блез Паскаль.– М.,1979.

19. Субботин А. Л. Френсис Бэкон. – М., 1974.

Тема 6. Києво-Могилянська академія і філософія Просвітництва в Україні

Петро Могила – філософ, теолог, просвітитель. Роль П. Могили у заснуванні Києво-

Могилянської академії. Філософія Києво-Могилянської академії як синтез духовної спадщини київського «візантизму» з філософськими надбаннями Заходу в межах культури українського барокко. Проблеми онтології, натурфілософії та ідеї гуманізму у творах вчених КМА. Поширення філософських здобутків Академії за межами України.

Феофан Прокопович: онтологія; гносеологія; теорія просвітницького абсолютизму.

Г.С.Сковорода. Його вчення «про дві натури», Бога і природу.

Вчення Г. Сковороди «про три світи». Концепція людини як мікрокосму («внутрішня людина»). «Філософія серця» Сковороди та її вплив на вітчизняну філософську думку. Вчення філософа «про сродну працю» і щастя людини. Есхатологія Г.С. Сковороди.

Становлення просвітництва в Україні. Пантеїзм. Релігійно-ідеалістичний ухил філософської тематики в Україні у XVIII ст.

Література:

1. Багалій Д. І. Український мандрований філософ Григорій Сковорода. – К., 1992.

2. Голубев С. П. Киевский митрополит Петр Могила и его сподвижники Т.1– К.,1983.

3. Литвинов В. Д. Ідеї раннього Просвітництва у філософській думці України. – К., 1984.

4. Ничик В. М. Из истории отечественной философии конца X- начала XIIв. – К.,1978.

5. Ничик В. М. Феофан Прокопович. – К.,1977.

6. Огієнко І. Українська культура. – К.1991.

7. Прокопович Феофан. Філософські твори: УЗ т.– К., 1979-1981

8. Пащук А.І. Іван Вишенський - мислитель, борець. – К., 1990.

9. Редько М.Світогляд Г.С. Сковороди. – Львів, 1967.

10. Стратий Я. М. Проблемы натурфилософии в философской мысли

Украины XVIIIст. – К.,1981.

11. Сковорода Григорій. Дослідження, розвідки, матеріали. – К.,1992.

12. Ушкалов Л.В., Марченко О.М. Нариси з філософії Григорія Сковороди. – Х.,1993.

13. Философская мысль в Киеве: Историко-философский очерк. – К.,1982.

Тема 7. Класична німецька філософія

Місце німецької класичної філософії в історії філософської думки.

“Коперніканський переворот” І.Канта. Обґрунтування Кантом всезагальної необхідності наукового знання. Людина як “громадянин двох світів”. Природа і свобода. Теоретичний та практичний розум.

Суб’єктивний ідеалізм та діалектика Й.-Г. Фіхте. Філософія тотожності Ф. В. Й.Шеллінга.

Філософська система та діалектичний метод Г.В.Ф. Гегеля. Гегель про закономірності становлення, історії, культури, людини. Тотожність буття і мислення.

Антропологічний матеріалізм та гуманістична спрямованість філософії Л. Фейєрбаха. Діалектика чуттєвого і раціонального. Критика релігії християнства.

Проникнення ідей німецької класичної філософії в Україну (П. Лодій, Й. Шад, Д. Велланський/Кавунник/ та ін.).

Література:

1. Асмус В. Ф. Иммануил Кант. – М.,1973.

2. Бур М., Иррилиц Г. Притязание разума. – М.,1978.

3. Габитова Р. М. Философия неметкого романтизма.– М.,1978.

4. Гайденок П.П. Философия Фихте и современность. – М., 1979.

5. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук: В 3 т. – М., 1974 - 1977.

6. Гегель Г.В.Ф. Философская пропедевтика /Работы разных лет: В 2-х т. Т.2. – М., 1972.

7. Гулыга А. В. Немецкая классическая философия. – М., 1986.

8. История диалектики. Немецкая классическая философия / Рук. авт. колл. Т.Н. Ойзерман. – М.,1978.

9. Кант И. Пролегомены ко всякой будущей метафизике // Антология мировой философии. – Т.3. – М., 1971.

10. Кузнецов В Н. Немецкая классическая философия второй половины ХУІІІ – начала ХІХ века: Учеб. Пособие для ун-ов. – М.,1989.

11. Лазарев В.В. Философия раннего и позднего Шеллинга. – М., 1990.

12. Нарский И.С. Западноевропейская философия ХІХ века. Учеб. пособие. – М.,1976.

13. Сулова Л.А. Философия И.Канта (Методологический анализ): Учеб. Пособие для вузов. – М.,1988.

14. Фейєрбах Л. Собрание пришедений: В 3-х т. – М.,1974 - 1975.

15. Фихте Й. Наукоучение // Избр. Соч. – М., 1916.

16. Шеллинг Ф.В.Й. Сочинения: В 2-х т. – М.,1987-1989.

17. Шинкарук В.И. Теория познания, логика и диалектика И. Канта.– К.,1974.

18. Шинкарук В.И. Логика, диалектика и теория познания Гегеля. – К.,1964.

Тема 8. Філософські вчення XIX – початку XX століття

Критичний перегляд принципів та традицій класичної філософії у другій половині XIX – напочатку XX століття. Ірраціоналізм.

Передумови становлення марксизму та його філософії. Проблема відчуження людини, її пригноблення і свободи, ідея самозвільнення індивідів. Діалектичний та історичний матеріалізм як філософія марксизму. Концепція і зміст матеріалістичної діалектики. Соціально-практична орієнтація марксистської філософії. Принцип практики як основи діалектико-матеріалістичного розуміння природи й суспільства.

Матеріалістичне розуміння історії. Поняття суспільно-економічної формації та Економічний матеріалізм К. Маркса.

Натурфілософія, антропологія і антропосоціологія у працях Ф. Енгельса. Політична Філософія марксизму. Вчення К.Маркса про комунізм.

Поширення і розвиток марксизму в країнах Західної Європи. Поширення ідей марксизму в Росії. Роль Г.В. Плеханова і російських марксистів у розвитку і пропаганді марксистської філософії. Неокантіанство. Неогегельянство.

Антираціоналістична установка “філософії життя”. Проблема ірраціонального (воля, почуття, інтуїція, несвідоме). А. Шопенгауер: людина як суб’єкт воління, світ як воля і уява. Концепція “переоцінки цінностей” Ф.Ніцше. Зародження “філософії науки”.

Перший і другий позитивізм. Герменевтична філософія науки. В. Дільтей про людське Життя як культурно-історичний процес.

Зародження екзистенціалізму. Екзистенціалізм С. К’єркегора, його антикласична спрямованість. Людина як духовна істота, здатна до вибору і самовизначення. Проблеми екзистенціальної істини.

Американський прагматизм. “Принцип Пірса”. “Прагматизм” У.Джемса. Ідея несвідомого і психоаналіз З. Фрейда. Структура психіки за Фрейдом. Психоаналітична онтологія людського буття. Феноменологія несвідомого. Психоаналіз і проблема антропосоціогенезу.

Література:

1. Гринев В.В. Философия небытия Карла Маркса. – К., 1992.
2. Енгельс Ф. Диалектика природы // Маркс К., Енгельс Ф.- Твори. – Т.21.
3. Енгельс Ф. Людвиг Фейербах і кінець класичної німецької філософії // Маркс К., Енгельс Ф.- Твори. – Т.21.
4. Ленін В.І. Исторична доля вчення Карла Маркса // Повн. збір. тв.–Т. 23.
5. Ленін В.І. Триджерела і трискладові частини марксизму// Повн. збір. тв.–Т.23.
6. Маркс К. Тези про Фейербаха // Маркс К., Енгельс Ф. – Твори. – Т.3.
7. Маркс К., Енгельс Ф. Маніфест Комуністичної партії // Твори.– Т.4.
8. Маркс К. До критики політичної економіки. Передмова. // Маркс К., Енгельс Ф.– Твори.- Т.13.- С.5-9.
9. Маркс К. Економічно-філософські рукописи 1844 року //Маркс К., ЕнгельсФ.– Твори.– Т.42.
10. Марксизм: Про иsontra.– М.,1992.

11. Марксистская философия в XIX веке. Книги I-II. – М., 1979.
12. Ойзерман Т. И. Формирование философии марксизма. – М., 1974.
13. Платонов С. После коммунизма. Книга, не предназначенная для печати. – М., 1991.
14. Плеханов Г. В. Избранные философские произведения: В 4 т. – М., 1956-1958.
15. Саух П.Ю. Філософія. – К., 2003.
16. Фрейд З. Психология бессознательного. – М., 1989.
17. Читанка з історії філософії ХХст. – К., 1993.
18. Шопенгауэр А. Афоризмы и максимы. – Л., 1990.
19. Шопенгауэр А. Мир как воля и представление// Собр.соч.: В 5 т. – М., 1992.

Тема 9. Українська і російська філософія XIX- XX ст. у контексті світової філософської думки

Українська академічна філософія XIX ст. О.Новицький про предмет, завдання й поступальність розвитку філософії. Філософія П. Юркевича, його вчення про ідею. Критика антропологічного матеріалізму Л.Фейєрбаха та М.Чернишевського. Екзистенційні мотиви в творчості П.Юркевича.

Проблема людини та нації у творчості членів Кирило-Мефодіївського братства. М. Костомаров про місце України у світі, про український народний характер. Тарас Шевченко як філософ.

Філософія мови і семасіологія у творчості М.О. Максимовича і О.О. Потебні. Особливості української духовності на межі XIX-XX ст. В.І. Вернадський про феномен життя, всесвіт, людство, ноосферу. Вплив ідей В. Вернадського на світову філософську думку.

“Філософія серця” і російськомовна школа ”київського гуманізму”. Л. Шестов як один з фундаторів сучасного екзистенціалізму. Проблема людини, сенсу історії та

творчості в філософії М. Бердяєва, С. Франка М. Лоського, П. Флоренського, С. Булгакова, Л. Карсавіна, В. Розанова.

Філософія І. Франка, вплив марксизму та позитивізму на її формування. Проблема поступу, людини та свободи. Філософські погляди Л. Українки, П. Грабовського, М. Коцюбинського. Соціально-філософські ідеї М. Драгоманова, їх вплив на розвиток слов'янського менталітету. Концепція національної еліти в історіософії В. Липинського та в політології Д. Донцова.

Д. Чижевський про чинники формування української духовності. Вплив Д. Чижевського на європейську духовну культуру. Особливості української ментальності.

Історіософія М. Грушевського. Філософські погляди українців діаспори.

Література:

1. Басе І.І., Каспарук Л.Н. Іван Франко. – К., 1983.
2. Бердяев Н.А. Истоки и смысл русского коммунизма. – М., 1990.
3. Бердяев Н.А. Философия свободы. Смысл творчества. – М., 1989.
4. Вандышев В.Н. Философия. Экскурс в историю учений и понятий. – Сумы, 1996.
5. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. – М., 1988.

6. Горський В.С. Історія української філософії: Курслекцій. – К., 1996.
7. Драгоманов М.П. Літературно-публіцистичні праці. – К., 1970.
8. Донцов Д. Дух нашої давнини. – Дрогобич, 1992.
9. Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї. – К., 1991.
10. Забужко О.С. Філософія української ідеї та європейський контекст. – К., 1993.
11. Історія філософії на Україні: УЗ-хт.– К., 1987.
12. Історія філософії України: Хрестоматія. Навч. посіб. /Упоряд. М.Ф.Тарасенко. – К., 1994.
13. Мочанов И.И. В.И.Вернадский- человек и мыслитель. – М., 1970.
14. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні Курс лекцій. Навч. посіб. – К., 1999.
15. Пинчек А.А. Исторические взгляды Костомарова. – К., 1984.
16. Потєбня А.А. Слово и миф. – М., 1989.
17. Україна: філософський спадок століть. Хроніка-2000. В2-х т.– К., 2000.
18. Федів Ю.О., Мозгова Н. Г. Історія української філософії: Навч. посіб. – К., 2000.
19. Франко І в. Біблійне оповідання про створення світу в світлі науки. – Вінніпег, 1918.
20. Чижевський Д. Нарисиз історії філософії на Україні. – К., 1992.
21. Юркевич П.Д. Вибране. – К., 1993.

Тема 10. Основні напрями сучасної світової філософії

Характерні риси духовної культури ХХ століття. Плюралізм сучасної філософії. Феноменологічна філософія про світ людського життя. Основи феноменології Е.Гуссерля. Вплив феноменології на сучасну філософію. Особливості феноменологічної методології.

Прагматичний інструменталізм Д. Дьубі. Прагматиська герменевтика Р. Рорті. Філософська антропологія в Німеччині. М. Шелер. Г. Плеснер. А. Гелен. “Культурна антропологія”.

Герменевтика як методологія “наук про дух”. В. Дільтей. М. Гайдеггер. Е. Бетті. Х.-Г. Гадамер.

Філософія історії та культури. О. Шпенглер. А. Тойнбі. К. Ясперс. Філософія тоталітаризму в Італії, Німеччині, СРСР.

Філософський постмодернізм як концепція радикального плюралізму. Ж.-Ф. Ліотар, Ж. Дерріда.

Соціальна філософія Франкфуртської школи. К.Хоркхаймер. Т.Адорно. Г.Маркузе.

Екзистенціалізм М.Гайдегера, Ж.-П. Сартра, А.Камю, К.Ясперса. Головна онтологічна проблема екзистенціалізму. Людина в загальній структур буття. Сенс існування. Трансценденція. Проблема свободи. Екзистенція і комунікація.

Проблеми душі людини. Філософія К. Юнга. Поняття «соціального характеру» у філософії Е. Фромма. Любов як найвища цінність.

Сучасна релігійна філософія. Неотомізм як панівний напрям у філософії католицької церкви. Теярдизм: учення П. Теярда де Шардена про людину як центр світової еволюції. Персоналізм. “Діалектична теологія”.

Логіко-методологічні школи у Львові та Києві.

Література:

1. Бичко А., Бичко І., Табачковський В. Історія філософії: Підручник.- К.,2001.
2. Буржуазная философская антропология XXвека / Под ред. Я.Т. Григорьяна. – М.,1986.
3. Витгенштейн Л. Логико-философский трактат. – М.,1958.
4. Гадамер Х.Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики. – М.,1988.
5. Губман Б. Л. Современная католическая философия: человеки и стория. – М.,1988.
6. Камю А. Бунтующий человек. – М., 1990.
7. Канке В.А. Основные философские направления и концепции науки. Итоги XX столетия. – М.,2000.
8. Поппер К. Логика и ростна учного знания. – М.,1983.
9. Проблема человека и западной философии. –М., 1988.
10. Сартр Ж..П. Экзистенциализм - этогуманизм// Сумеркибогов. – М.,1990.
11. Саух П.Ю. XX століття. Підсумки.- Київ– Рівне, 2001.
12. Скирбекк Г., Гилье Н. История философии. – М.,2000.
13. Тейяр де Шарден. Феноменчеловека. – М., 1992.
14. Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге. – М.,1991.
15. Хайдеггер М. Бытие и время. – М.,1993.
16. Хоркхаймер М., Адорно Т. Диалектика просвещения. –М.-СПб.,1997.
17. Шварц Т. От Шопенгауэра к Хайдеггеру. – М.,1964.
18. Фромм Э. Душа человека. – М.,1992.
19. Фромм Э. Психоанализ и религия // Сумерки богов. – М.,1990.
20. Хьюбшер А. Мыслители нашего времени: Справочник по философии Запада XX века. – М., 1994.
21. Юнг К.Г. О современных мифах.– М.,1994.
22. Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1991.

Розділ II. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Тема 11. Проблема буття.

Сутність і основні проблеми буття. Буття і суще (онтологічне і онтичне) як філософські категорії. Основні категорії онтології: субстанція, простір, час, рух тощо. Буття людини. Форми життєвого світу людини: природний світ, соціальний світ, духовний світ. Сфери буття: матеріально-просторовий світ, світ живого, людина і соціальний світ, свідомість, ідеальний світ.

Основні типи онтології: реалізм (матеріалізм), спірітуалізм (ідеалізм), монізм, плюралізм.

Філософське визначення матерії. Матерія і речовина. Матеріальна єдність світу. Космогонічна гіпотеза Канта-Лапласа про походження Всесвіту. сучасна теорія „Великого вибуху”. Філософські уявлення про макрокосм і мікркосм.

Матерія і рух. Основні форми руху. Принципи класифікації наук. Поняття про методологію редукціонізму.

Континуальність буття як відображення просторово-часової структури процесів суб'єктивної та об'єктивної реальності. Особливості фізичного і соціального просторово-часового континууму. І. Кант про апріорність простору і часу.

Література:

1. Аскин Я.Ф. Проблема времени, ее философское истолкование. – М., 1966.
2. Ахундов М.Д. Концепции пространства и времени: истоки, эволюция, перспективы. – М., 1982.
3. Гейзенберг В. Физика и философия. Часть и целое / Пер. с нем. – М., 1989.
4. Диалектика в науках о природе и человеке: эволюция материи и ее структурные уровни. – М., 1988.
5. Доброхотов А.Л. Категория бытия в классической западноевропейской философии. – М., 1986.
6. Категории диалектики, их развитие и функции. – К., 1980.
7. Кучерский В. Б. Анализ категории материя. – М., 1983.
8. Лосский И.О. Мир как органическое целое// Избранное. – М., 1991.
9. Новиков И. Куда течет река времени? – М., 1989.
10. Подольный Р.Г. Освоение времени. – М., 1989.
11. Потемкин В.К. Симанов А.Л. Пространство в структуре мира. – Новосибирск, 1990.
12. Пространство и время. – К., 1984.
13. Спиркин А.Г. Философия. – М., 1999.
14. Томпсон Р.Л. Механистическая и немеханистическая наука. – М., 1998.
15. Успенский П.Д. В поисках чудесного. – СПб., 1994.
16. Философский энциклопедический словарь. – М., 1983.
17. Эндрю А. Искусственный интеллект. – М., 1985.

Тема 12. Філософське вчення про розвиток

Загальні ознаки та критерії розвитку. Прогрес і регрес. Діалектика як вчення про універсальні зв'язки, зміни та розвиток. Історичні форми діалектики та її філософські антиподи (софістика, еkleктика, метафізика, догматизм).

Принципи діалектики: загального зв'язку, розвитку, детермінізму, історизму, системності, цілісності. Основні закони діалектики. Закон взаємного переходу кількості та якості. Закон єдності та боротьби протилежностей. Закон заперечення.

Категорії діалектики: одиничне і загальне; причини і наслідок; необхідність і випадковість; сутність і явище; форма і зміст та ін. Роль системи принципів, законів і категорій діалектики у пізнавальній та практичній діяльності фахівців.

Філософські суперечки навколо законів діалектики та її принципів. Модифікації діалектики у сучасних філософських доктринах. Функції метафізичної та діалектичної філософії щодо наукового пізнання.

Література:

1. Аверьянов А.Я. Системное познание мира методологические проблемы. – М., 1985.
2. Босенко В.А. Диалектика как теория развития. – К., 1966.
3. Диалектика в науках о природе и человеке: эволюция материи и ее структурные уровни. – М., 1983.
4. Диалектика отрицания отрицания. – М., 1983.
5. Энгельс Ф. Диалектика природы // Маркс К., Энгельс Ф. – Твори. – Т.20.
6. Идеалистическая диалектика в XX столетии. – М., 1987.
7. Категории диалектики, их развитие и функции. – К., 1990.
8. Копнин П.В. Диалектика как логика и теория познания. – М., 1973.
9. Климов А. Я. Диалектика практики и познания. – М., 1991.
10. Ленин В. И. До питання про діалектику // Повн. збір. тв. – Т. 29.
11. Ленин В. И. Конспект книги Гегеля «Наука логики» // Повн. збір. тв. – Т.29.
12. Материалистическая диалектика: Краткий очерк теории // П.Н. Федосеев и др. – М., 1985.
13. Мировоззренческое содержание категорий и законов материалистической диалектики. – К., 1981.
14. Михайловский В.М., Хон Г.Н. Диалектика формирования современной научной картины мира. – Л., 1989.
15. Отрицание и полагание / М.Л.Парнюк, В.В.Кизима и др. – К., 1990.
16. Сагатовский В.Н. Основы систематизации всеобщих категорий. – Томск, 1973.
17. Шептулин А. Л. Диалектический метод познания. – М., 1983.

Тема 13. Філософська антропологія

Філософська концепція людини – основа наук про людину. Матеріалізм, ідеалізм і релігія про сутність та призначення людини.

Натуралістична антропософія. Диалектика природи і проблема походження людини. Світоглядно-методологічний зміст концепції антропогенезу. Антропосоціогенез та його комплексний характер у сучасній науці.

Праця – головний фактор антропосоціогенезу. Диалектика соціального розвитку та еволюція людини. Трудова концепція антропосоціогенезу. Роль мови в процесі антропосоціогенезу.

Моральна гіпотеза виникнення людини З.Фрейда. Виникнення людини і становлення символічної діяльності (Е.Кассінер). Релігійна антропософія.

Ортодоксальна доктрина походження людини та її сучасні модифікації. Християнський Еволюціонізм П.Тейяра де Шардена.

Антидарвінізм і критика концепції антропосоціогенезу: ідеологія й емпірія. Проблема взаємозв'язку душі і тіла. Особливості складності (складеності) тіла людини. Езотеричні й окультні уявлення і практики розвитку нефізичних тіл людини.

Тілесне і чуттєво-емоційне в людині. Страсті душі й афекти. Соціальний вимір людини: особистість, сутність, індивідуальність. Гедонізм і сенс життя.

Людина-споживач: бути чи мати. Екзистенція і самотність.

Вибір, свобода та відповідальність як критерії відношення людини до навколишнього світу. Тягар свободи і феномен конформізму. Проблема абсолютів – орієнтирів вибору. Вибір з огляду на оцінку та цінність. Природа цінностей та їх класифікація. Проблема ціннісних орієнтацій. Проблема формування ціннісних орієнтацій в процесі навчання та виховання.

Література:

1. Алексеев В.П. Становление человечества. – М.,1984.
2. Арьес Ф. Человек перед лицом смерти. – М.,1984.
3. Барулин В.С. Социально-философская антропология. Общие начала социально-философской антропологии. – М., 1994.
4. Бердяев Н. О назначении человека. – М.,1993.
5. Бердяев Н. Самопознание. – М., 1991.
6. Быстрицкий Е.К. Феномен личности: мировоззрение, культура, бытие. – К.,1991.
7. Вандышев В.Н. Философия. Ч.2. Антропология. Гносеология. Социология. – Сумы, 2000.
8. Григорьян Б.Т. Философская антропология.– М.,1982.
9. Григорьян Б.Т. Человек: его положение и призвание в современном мире.– М., 1986.
10. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера земли.– Л., 1989.
11. Кон И.С. Открытие Я. – М., 1978.
12. Кремо М., Томпсон Р. Неизвестная история человечества. – М.,1999.
13. Немировский В.Г. Смысл жизни: проблемы и поиски. – К.,1990.
14. Проблема человека в западной философии. – М.. 1988.
15. Сержантов В.О. Человек, его природа и смысл бытия. – Л., 1990.
16. Табачковський В.Г. Людина– Екзистенція– Історія. – К., 1996
17. Тейяр де Шарден. Феномен человека. – М., 1987.
18. Успенский П.Д. В поисках чудесного. – Пб., 1994.
19. Франк С. Духовные основы общества. – М.,1992.
20. Фромм Э. Иметь или быть?– М., 1986.
21. Человек. Мыслители прошлогои настоящего о его жизни, смерти и бессмертии. XXвек / Редкол.: И.Т.Фролов и др.– М.,1995.
22. Человек в системе наук. – М.,1989.
23. Юнг К.-Г. Архетипи символ. – М.,1991.

Тема 14. Суспільство: основи філософського аналізу

Специфіка соціального пізнання. Головні методологічні принципи соціальної філософії. Категорії соціальної філософії.

Поняття суспільства в соціально-філософських поглядах мислителів Стародавнього Світу (Платон, Арістотель), Середньовіччя, епохи Відродження та Просвітництва (Н.Макіавеллі, І.Кант, Г.Гегель, К.Сен-Симон та ін.).

Становлення соціальної доктрини марксизму. Сутність діалектико-матеріалістичного розуміння суспільства як системи, що сама розвивається. Суспільне виробництво як соціально-філософська категорія. Технологічні,

суспільні, людські “виміри” виробництва, його структура, тенденції розвитку. Людина як основа, мета і засіб виробництва. Духовне виробництво, його специфіка.

Співвідношення технологічного і суспільно-економічного способів виробництва, їх історичні типи. Сутність і структура продуктивних сил. Діалектика продуктивних сил і суспільних їх форм розвитку. Технологічні і соціальні революції, проблема їх співвідношення.

Проблема побудови теоретичних моделей соціуму в соціально-філософській думці ХХ століття. Концепція “ідеальних типів” М.Вебера. Рациональність як засіб організації соціальної взаємодії людей (Г.Зіммель, Г.Гадамер). Суспільство як соціальна система (Т.Парсонс та ін.).

Релігійні концепції суспільства (В.Соловйов, П.Шестов, М.Бердяєв, П.Тейлор, Х.Ортега-і-Гассетта та ін.).

Сучасний стан та перспективи розвитку українського суспільства.

Література:

1. Авторханов А. Технология власти. – М.,1991.
2. Афанасьев С. Г. Общество: системность, познаниеи управление. – М.,1981.
3. Барулин В.С. Социальная жизнь общества. – М.,1987.
4. Барулин В. С. Социальная философия. Часть I, II.– М.,1993.
5. Белик А.Л. Социальная форма движения. – М., 1982.
6. Бердяев Н. Судьба России. – М., 1999.
7. Бойченко І.В. Філософія історії: Підручник. – К., 2000.
8. Вебер М. О некоторых категориях понимающей социологии // Избранные произведения. – М.,1990.
9. Енгельс Ф. Походження сім'ї, приватної власності і держави // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. - 2-евид.– Т.21.
10. Каверин Б.И. Формы общественного сознанияиих взаимосвязь. – М., 1979.
11. Капустин М.Л. Конец утопии?/ Прошлое и будущее социализма. – М.,1990.
12. Кичигин С. А. Война в четвертом измерении. – К., 1989.
13. Маркс К. До критики політичної економії . Передмова.// Маркс К., ЕнгельсФ. -Твори.- 2-евид. – Т.13.- С.5-9.
14. Платонов С. После коммунизма.– М.,1990.
15. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Т.1,2.– К.,1994.
16. Производство как общественный процесс актуальные проблемы теории и практики. – М., 1986.
17. Саух П.Ю. Україна на межі тисячоліть: Трансформація духу і випробування національним буттям.- Рівне,2001.
18. Сорокин П.Человек. Цивилизация. Общество. – М.,1992.
19. Социальная философия. Учебник // Под общей редакцией Андрущенко В.П., Горлача Н.И. – Киев-Харьков, 2002.
20. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности. – М., 1993.
21. Яковлев А. Н. Предисловие. Обвал. Послесловие. – М.,1992.

Тема 15. Духовні основи суспільного буття

Духовна діяльність, її особливості. Категорії «дух», «духовність» та їх роль в осмисленні людини і суспільства. Ідеальне, його природа. Дух і душа. Феноменологія духу. Духовно-практичне перетворення світу. Походження сутністьдуховного.

Дух і свідомість. Головні концепції походження свідомості. Свідомість як субстанція. Марксистська концепція свідомості. Феноменологічна концепція свідомості. Форми свідомості. Самосвідомість, її форми та структура. Свідомість і мова. Свідомість і психіка.

Структура свідомості (З.Фрейд). Феномен несвідомого, його природа та функції. Місце несвідомого в духовному світі людини. Роль несвідомого в людському бутті. Деякі шляхи впливу на несвідоме (аутотренінг, медитація, молитва).

Суспільна та індивідуальна свідомість і несвідоме. Архетипи колективного Несвідомого (К.-Г. Юнг).

Поняття суспільної свідомості. Структура суспільної свідомості: рівні і форми. Масова психологія та ідеологія. Духовність суспільства. Історичний характер співвідношення офіційної ідеології й масової свідомості. Умови і засоби творчого розвитку суспільної свідомості.

Політична свідомість. Економічна свідомість. Правосвідомість. Мораль як регулятор життєдіяльності. Естетична свідомість і освоєння світу. Специфіка релігійної свідомості.

Література:

1. Анисимов О.Ф. Духовная жизнь первобытного общества. – М.-Л.,1966.
2. Анисимов О.Ф. Ценности реальне и мнимые. – М.,1989.
3. Бердяев Н.Л. Философия свободы. Смысл творчества.– М.,1989.
4. Глобальное проблемы и общечеловеческие ценности / Сост. Л.И.Василенко, В.Е. Ермолаева.– М.,1990.
5. Грушин Б.А. Массовое сознание: опыт определения и проблемы исследования. – М., 1987.
6. Духовное производство. Социально-философский аспект проблемы духовной деятельности. – М.,1981.
7. Ильенков Э.А. Об идолах и идеалах. – М.,1976.
8. Квинтэссенция. Философский альманах.– М.,1992.
9. Культура, человек и картина мира.– М.,1987.
10. Мамчур Е.А. Проблемы социально-культурной детерминации научного познания. – М., 1987.
11. Маркс К., Энгельс Ф. Німецька ідеологія // Маркс К., Энгельс Ф. - Твори. – Т.3.
12. Общественное сознание и его формы. – М.,1986.
13. Савельева М.Ю. Введение в метатеорию сознания. – К., 2002.
14. Скворцов Л.В. Культура самосознания. Человек в поисках истины своего бытия. – М., 1989.
15. Спиркин А. Сознание и самосознание. – М.,1972.
16. Франк С. Духовные основы общества. – М.,1982.

Тема 16. Проблема спрямованості історії

Становлення історичної свідомості. Соціальна філософія про джерела розвитку суспільства. Основні чинники суспільного розвитку. Розвиток суспільства як історія змін в економічній, соціальній, політичній та духовній сферах життя суспільства.

Проблема побудови теоретичної моделі історичного процесу. Становлення ідеї суспільного прогресу. Антична філософія: ідеї регресу і циклічності поступу (Гесіод, Платон, Арістотель та ін.). Ідея прогресу у філософії Просвітництва, німецькій класичній філософії, марксизмі. Еволюційне і революційне в розвитку суспільства і людини.

Проблема насильства в історії. Філософські засади аналізу війни як соціального явища. Проблеми війни та миру в сучасних умовах.

Індустріальне суспільство і концепції технократичного романтизму. Традиційне й індустріальне суспільство. Теорії конвергенції: плюралізм, деідеологізація і космополітизм. „Масове суспільство”. Соціально-футурологічні ідеї теоретиків постіндустріалізму: інформатизація й реідеологізація. Ідея кінця історії Френсіса Фукуями.

Зміст, критерії та історичні типи суспільного прогресу. Проблема «ціни» прогресу. Історія як прогрес свободи і необхідності. Суспільні ідеали і прогрес. Майбутнє людства як предмет дослідження та прогнозування.

Література:

1. Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. – К., 1996.
2. Бердяев Н. Смысл истории. – М., 1990.
3. Бойченко І.В. Філософія історії. Підручник. – К., 2000.
4. Вандишев В.М. Філософія. Екскурс в історію вчень і понять. – К., 2003.
5. Вебер М. Избранные произведения. – М., 1990.
6. Гегель Г.В.Ф. Философия истории// Соч. – М., 1955.- Т.8.
7. Грушевський М.С. Історія України. – К., 1991.
8. Данилевский Н.Я. Россия и Европа. – М., 1991.
9. Кантор К. М. История против прогресса. – М., 1992.
10. Капто А.С. Философия мира: истоки, тенденции, перспективы. – М., 1990.
11. Прицак О. Історіософія та історіографія Михайла Грушевського. – К., 1991.
12. Саух П.Ю. XX століття. Підсумки. – Київ-Рівне, 2001.
13. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. – М., 1992.
14. Ракитов А.Л. Историческое познание. Системно-гносеологический подход. – М., 1982.
15. Тойнби А.Дж. Постыжение истории. – М., 1993.
16. Шпенглер О. Закат Европы. – М., 1993.
17. Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1991.

Тема 17. Філософські аспекти культури і творчості

Культура як об'єкт філософського осмислення. Культура та суспільна практика. Культура як рівень розвитку людини й людства. Соціальні функції культури: науково-пізнавальна, ідеологічна, практична, регулятивна, комунікативна, компенсаторна.

Співвідношення понять “культура” і “цивілізація”. Сучасні культурологічні концепції. Феномен творчості. Творчість як найбільш адекватна форма людського існування.

Головні концепції творчості в історії філософії. Сутність сучасної концепції творчості.

Поняття творчості. Передумови та онтологічний сенс творчості. Етапи і структура творчого процесу. Особливості творчої думки. Мислення і матеріально-предметна діяльність. Мислення, свідомість та несвідоме у творчості. Творчий ерос і архітектонічний інстинкт. Творча воля. Талант і хист як соціокультурний елемент. Уявлення. Творча інтуїція. Фантазія. Натхнення. Інсайт.

Форми та різновиди творчості. Віртуальна і дійсна творчість. Науково-технічна творчість. Художня творчість. Соціальна творчість. Праця – творчість. Педагогічна творчість. Творчість у навчанні.

Еволюція і творчість, детермінізм і свобода. Проблема детермінантів творчості. Творчий задум та його здійснення. Евристика. Розвиток творчих здібностей людини. Спеціальні методики творчої діяльності. Творчість – найвища форма активності людини.

Література:

1. Алексеев П.В., Панин А.В. Философия. – М., 1996.
2. Бердяев Н.А. Смысл творчества. – М., 1983.
3. Бажан В.В., Дышлевой П.С., Лукьянец В.С. Диалектический материализм и проблема реальности в современной физике. – К., 1974.
4. Библер В.С. Мышление как творчество. – М., 1983.
5. Буш Г.Я. Диалектика и творчество. – Рига, 1985.
6. Ильенков Э.В. Философия и культура. – М., 1981.
7. Лук А.Л. Психология творчества. – М., 1988.
8. Майданов А.С. Процесс научного творчества. – М., 1983.
9. Никифоров А.Л. Научный факт и научная теория. Творческая природа научного познания. – М., 1984.
10. Новиков Б.В. Творчість і філософія. – К., 1989.
11. Пуанкаре А. О науке: Сборник. – М., 1983.
12. Философия и история культуры. – К., 1987.
13. Шумилин А.Г. Проблемы теории творчества. – М., 1989.

Тема 18. Філософія глобалізму

Глобалізм і глобалізації (У. Бек). Історична динаміка саморозвитку світової спільноти. Сучасне розуміння сутності глобалізму як головного процесу епохи. Усвідомлення і осягнення значення і призначення історії. Світовий порядок на рубежі ХХ- ХХІ ст. Техногенні й інформаційні фактори

радикального перетворення відносин у сучасному світі. Комп'ютеризація й інформатизація. Глобалізм-стабільність-синергетика. Глобалізація і відчуження. Глобалізація і „вторинна” міфотворчість. Глобалізація і криза моральних традицій. Фундаментальні протиріччя глобалізації. Зміст антиутопій у новому світі глобалізації. Постмодерн та глобальна інформаційна цивілізація.

Соціально-економічні фактори глобалізації. Світові центри глобалізації. Трансконтинентальні компанії і банки. Трансконтинентальна інфраструктура світової економіки. Нова економіка: американський виклик. Концепція постеконічного суспільства. Бізнес зі швидкістю світла. Роль релігійного фактору в процесах глобалізації.

Демографічні особливості розвитку глобального суспільства. Глобалізація і населення. Людські якості і глобалізація. Глобалізація і міграція. Процеси глобалізації і проблема збереження національно-релігійної ідентичності. Етноси в умовах глобалізації.

Глобалізація і національні культури: уніфікація чи взаємопроникнення. Поняття «вестернізація» та «культурний імперіалізм».

Глобальна проблеми сучасності: екологічні, соціальні, політичні тощо. Новий діалог людини з природою. Глобалізація і основні напрямки збереження екосистем. Екологізація природничих і гуманітарних дисциплін.

Глобалізація та нові виміри демократії. Політична глобалізація. Глобалізація й аксіологія. Соціальна справедливість в контексті глобалізації світу. Вплив глобалізації на реформування освітніх програм. Вплив глобалізації на реформування національної системи освіти в Україні.

Література:

1. Афонін Е.А., Бандурка О.М., Мартинов А.Ю. Велика розтока (глобальні проблеми сучасності: соціально-історичний аналіз). – К., 2002.
2. Бек У. Что такое глобализация? – М., 2001.
3. Вайцеккер Э., Ловинс Э., Ловинс Л. Фактор четыре. Затрат – половина, отдача – двойная. Новый доклад Римскому клубу. – М., 2000.
4. Василенко И.А. Политическая глобализация. – М., 2000.
5. Гейтс Б. Бизнес о скоростью мысли. М., 2001.
6. Герасимов И.П. Экологические проблемы в прошлой, настоящей и будущей географии мира. – М., 1985.
7. Глобализм глазами современника: блеск и нищета феномена. Материалы докл. и выст. Участников Межд. науч.-теор. конф. 26-27 сент. 2002 г. – Сумы, 2002.
8. Зименков Р.И. Прямые иностранные инвестиции в экономике США // США. Канада. Экономика-политика-культура. – 2003. – №1. – С.13-29.
9. Иноземцев В.Л. К концепции постэкономического общества. – М., 1998.
10. Кувалдин В.Б. Противоречивый феномен (взгляд на глобализацию) // Современная Европа. 2002. – №4. – С. 28-38.
11. Кудров В.М. Мировая экономика и Россия на рубеже веков: старые прогнозы и реальность // США. Канада. Экономика-политика-культура. – 2002. – №7. – С.3-19.

12. Кууси П. Этот человеческий мир. – М., 1988.
13. Панарин А.С. Искушение глобализмом. – М., 2000.
14. Печчеи А. Человеческие качества. – М., 1985.
15. Пороховский А.А. Новая экономика: американский вызов // США. Канада. Экономика-политика-культура. – 2001.– №6. – С.3-15.
16. Римашевская Н.М. Глобализация и население. // Народонаселение. – 2001. – №3. – С.4.
17. Саух П.Ю. Україна на межі тисячоліть: Трансформація духу і випробування національним буттям. – Рівне, 2001.
18. Тоффлер Е. Третя хвиля. – К., 2000.
19. Тур М.Г. Неласичні моделі легітимації соціальних інститутів: Монографія. – К.: ПАРАПАН, 2006.
20. Уткин А.И. Мировой порядок XXI века. – М., 2001.
21. Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1991.

Розділ III. ФІЛОСОФІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ І ОСВІТИ

Тема 19. Філософські проблеми науки

Наука як об'єкт філософського дослідження. Типологія філософських та методологічних проблем науки. Філософські засади науки. Філософія як рефлексія над наукою. Прогностична місія філософської рефлексії. Філософія і наукова творчість, риси творчої особистості “ідеального” вченого. Філософія як засіб включення наукового пошуку у широкий соціокультурний контекст. Евристика наукового пошуку.

Наука як аспект освоєння світу людиною. Наука як система достовірного знання, як високоспеціалізована діяльність і як соціальний інститут. Критерії науковості знання. Основні історичні етапи розвитку науки. Передісторія науки. Антична наука і її внесок у всесвітню культуру. Рациональність науки Середньовіччя. Гуманізм і емпіризм науки Відродження і Нового часу. Вплив соціально-економічних і культурних чинників на розвиток науки.

Наука у ХХ ст. Філософія науки і неопозитивізм. Логічне вчення Б.Рассела і Л.Вітгенштейна. Постпозитивізм і його місце у „філософії науки”. Концепції розвитку науки К.Поппера, Т.Куна, І.Лакатоса, П.Фейерабенда. Структуралістичний напрям у філософії науки (К.Леві-Стросс, М.Фуко).

Особливості постнекласичної науки. Динамізм сучасного наукового знання. Традиції й новації в науці. Інтерналістські та екстерналістські чинники зростання наукового знання. Новітні плюралістичні концепції наукового знання.

Сутність науково-технічної революції, етапи розвитку. Інформаційно-технологічна революція і співвідношення суспільства і природи. Роль інформаційно-комунікативних підсистем в інтелектуальному процесі.

Форми організації науки. Поняття наукового співтовариства. Наукові колективи та інші інституційовані форми організації науки. Наукові школи. Життя науки: конференції, симпозіуми, семінари. Керівництво і передача інформації в науці.

Етика науки. Етика та праксеологія науки. Проблема гармонії істини,

добра та краси в творчості вченого. Свобода наукового пошуку та соціальна відповідальність науковця.

Література:

1. Вебер М. Наука как призвание и профессия // Избр. произв. – М., 1990.
2. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. – М., 1988.
3. Гайденок П.П. Эволюция понятия науки. – М., 1980.
4. Гиндев П. Философия и социальное познание. – М., 1977.
5. Готт В.С., Урсул А.Д., Семенюк Э.П. Категории современной науки. – М., 1984.
6. Исследования по логике научного познания. – М., 1990.
7. Канке В.А. Основные философские направления и концепции науки. Итоги XX столетия. – М., 2000.
8. Койре Ж. Очерки истории философской мысли. Овлиянии философских концепций на развитие научных теорий. – М., 1980.
9. Копнин П.В. Гносеологические и логические основы науки. – М., 1974.
10. Кремень В. Освіта і наука України. Шляхи модернізації. – К., 2003.
11. Кун Т. Структура научных революций. – М., 1977.
12. Луговий В.І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку /За заг. ред. акад. О.Г.Мороза. – К., 1994.
13. Лук'янець В.С., Кравченко О.В., Озадовська Л.В. Сучасний науковий дискурс: Оновлення методологічної культури. – К., 2000.
14. Ортега-и-Гассет. Размышления о технике // Вопросы философии. – 1993. – № 10.
15. Поппер К. Логика исторического познания. – М., 1983.
16. Постмодерн: переоценка ценностей. – Вінниця, 2001.
17. Проблемы логики и методологии и научного познания. – М., 1985.
18. Пуанкаре А. О науке: Сборник. – М., 1983.
19. Рузавин Г.И. Научная теория: логико-методологический анализ. – М., 1978.
20. Степин В.С. Становление научной теории. – Минск, 1977.
21. Тоффлер О. Третья волна. – К., 2000.
22. Трошин Д.М. Философия и современная наука (методол. проблемы). – М., 1985.
23. Философия и методология науки. – М., 1996.
24. Франк Ф. Философия науки. Связь между наукой и философией. – М., 1960.
25. Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге. – М., 1991.
26. Холлигер В. Человек в научной картине мира. – М., 1971.
27. Чуйко В.Л. Рефлексія основоположень методології й філософії науки. – К., 2000.
28. Швырев В.С. Научное познание как деятельность. – М., 1984.
29. Штофф В.А. Проблемы методологии научного познания. – М., 1978.

Тема 20. Форми і методи наукового пізнання

Сутність та специфічні особливості пізнавальної діяльності. Метод як

усвідомлений спосібпізнавальної діяльності. Співвідношення спеціальних і загальних методів. Емпіричне, теоретичне, експериментальне дослідження і відповідні їм методи.

Особливості наукового пізнання та його види. Система методів наукового пізнання. Взаємозв'язок загально наукових та специфічних методів дослідження.

Соціальне пізнання та його специфіка. Системний підхід у суспільствознавстві. Соціальне прогнозування і футурологія. Особливості прогнозування соціально-політичних явищ. Проблема об'єктивності істини та її критеріїв у соціальному пізнанні.

Анатомія науки. Класифікація наук. Наукове знання і науковий метод. Наукові абстракції. Науковий текст. Інфраструктура науки. Основні форми наукового пізнання: факт, гіпотеза, закон, теорія, концепція.

Основні процедури наукової діяльності (спостереження, вимірювання, збір даних, опис, експеримент, пояснення тощо). Наукові методи як засіб пізнання. Зв'язок гносеологічного, соціологічного, онтологічного, антропологічного, аксеологічного, методологічного і психологічного аспектів наукового пошуку.

Філософські дискусії про засади і структуру наукового дослідження. Системний характер дослідницької діяльності. Виклад та обґрунтування наукових результатів.

Література:

1. Айднян Р.М. Система понять и принципов гносеологии. – Л., 1991.
2. Алексеев П.В., Панин Л.В. Теория познания и диалектика. – М., 1991.
3. Брунер Дж. Психология познания. – М., 1977.
4. Булатов М.А. Логические категории понятия. – К., 1981.
5. Диалектика познания. – М., 1988.
6. Капица П.Л. Эксперимент, теория, практика. – М., 1987.
7. Копнин П.В. Гносеологические и логические основы науки. – М., 1974.
8. Кукушкина Е.И., Логунова Л.Б. Мировоззрение, познание, практика. – М., 1989.
9. Ленін В. И. Матеріалізм і емпіріокритицизм // Повн. збір. тв.– Т.18.
10. Пикашова Т.Д. Разрешение проблемы теоретического знания. – К., 1986.
11. Проблемы логики и методологии научного познания. – М., 1988.
12. Пронин Д.М. Философия и современная наука: Методологические проблемы. – М., 1985.
13. Сичивица О.М. Методы и формы научного познания. – М., 1972.
14. Филатов В.П. Научное познание и мир человека. – М., 1989.
15. Чудинов Э.М. Природа научной истины. – М., 1977.
16. Шеченко В. Концепція пізнання в українській філософії: Курс лекцій. – К., 1993.

Тема 21. Філософські проблеми природознавства

Філософські питання сучасної фізики. Проблема реальності у фізиці.

Види теоретичних об'єктів. Рівні організації матеріального субстрату з позицій сучасної фізики. Частка і ціле. Континуальність і корпускулярність. Особливості формування сучасних фізичних теорій. Методологічні принципи фізики. Диференціація й інтеграція у фізиці. Фізика і синергетика.

Філософські питання сучасної біології і медицини. Проблема виникнення живого. Проблема спрямованості розвитку живої природи. Специфіка тлумачення еволюції в біологічній науці. Концепції антропогенезу і антропосоціогенезу: сучасне бачення. Генетика і клонування. Екологізація сучасної біології і медицини.

Філософські питання сучасної математики. Специфіка математики як науки і її місце у системі наук. Математизація як ідеал науковості. Математика і теорія моделювання. Математика і комп'ютеризація науки. Проблема єдності математичного знання.

диференціація й інтеграція у математиці.

Література:

1. Акчурин И.А. Единство естествознания. – М., 1974.
2. Алексеева Т.И. Географическая среда и биология человека. – М., 1977.
3. Бройль Луиде. Потропам науки. – М., 1962.
4. Будрейко Н.А. Философские вопросы химии. – М., 1970.
5. Вандышев В.Н. Философский анализ дифференциации естественно научного познания. – К., 1989.
6. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. – М., 1988.
7. Герасимов И.П. Экологические проблемы в прошлой, настоящей и будущей географии мира. – М., 1985.
8. Григорьян Б.Т. Человек: его положение и призвание в современном мире. – М., 1986.
9. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера земли. – Л., 1989.
10. Дубинин Н.П. Что такое человек? – М., 1983.
11. Кедров Б.М. Классификация наук. – М., 1985.
12. Клайн М. Математика. Утрата определенности. – М., 1984.
13. Кремо М., Томпсон Р. Неизвестная история человечества. – М., 1999.
14. Марков М.А. О природе материи. – М., 1976.
15. Марков М.А. О единстве и многообразии форм материи в физической картине мира // Вопр. философии. – 1980. - №11.
16. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. – М., 1986.
17. Пуанкаре А. О науке. – М., 1983.
18. Пути интеграции биологического и социогуманитарного знания. – М., 1984.
19. Сичивица О.М. Сложные формы интеграции науки. – М., 1983.
20. Смирнов И.Н. Проблема интеграции знаний в современной биологии // Вопр. философии. – 1981. – №11.
21. Фролов И.Т. Перспективы человека. – М., 1979.
22. Фуко М. Археология знания. – К., 1996.
23. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. – М., 1977.
24. Энгельгардт В.А. Познание явлений жизни. – М., 1984.

25. Эрман Л., Парсонс П. Генетика поведения и эволюция. – М.,1984.

Тема 22. Філософські проблеми освіти

Освіта як предмет філософського аналізу. Сутність освіти, її місце в системі культури. Методологічні основи філософії освіти. Генезис і розвиток освіти. Освіта як соціальне явище. Універсальність системи освіти. Духовність освіти. Основні пізнавальні функції освіти. Загальна модель освіти. Типологія освіти. Зміст освіти: єдність навчання і виховання. Форми і мови освіти.

Освітні технології. Освіта і особистість. Гуманізація освіти. Тенденції в освітній системі. Освіта і наука. Мета, пріоритети, принципи розвитку освіти. Національний характер освіти. Неперервність освіти. Творчий потенціал освіти. “Фундаменталізація” системи освіти як чинник інтелектуалізації суспільства. Інноваційні технології в освіті. Здоров’я нації через освіту. Мовна стратегія в освіті. Інформаційні технології в освіті. Зв’язок освіти з розвитком громадянського суспільства. Міжнародна співпраця та інтеграція у сфері освіти.

Дегуманітаризація соціуму і людської життєдіяльності в умовах розвитку інформаційно-технологічної революції і проблеми освіти. Завдання гуманітаризації освіти.

Зміст і структура інтегрального інтелекту нації. Інтелектуальний капітал як продуктивна сила суспільства. Наукове забезпечення інтелектуалізації та інформатизації.

Інтелект нації та виклики глобалізму. Сучасна концепція прогресу української модерної нації. Сучасні тенденції світового розвитку як інтелектуальний імператив.

Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті.

Література:

1. Беланова Р.А. Гуманізація та гуманітаризація освіти в класичних університетах (Україна – США). – К., 2001.
2. Державна національна програма “Освіта: Україна 21 століття”. – К., 1994.
3. Закон України: Провищу освіти. – К., 2002.
4. Кремень В. Освіта і наука України. Шляхи модернізації. – К., 2003.
5. Кущерць В.І. Знання як стратегічний ресурс суспільних трансформацій. – К.: Знання України, 2002. – 248 с.
6. Луговий В.І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку / За заг. ред. акад. О.Г. Мороза. – К., 1994.
7. Лукашевич Н.П., Солодков В.Т. Соціологія образования: Конспект лекцій / Под ред. Н.П. Лукашевича. – К., 1997.
8. Лук’янець В.С., Кравченко О.В., Озадовська Л.В. Сучасний науковий дискурс: оновлення методологічної культури. – К., 2000.
9. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти. – К., 1996.
10. Лутай В.Ф. Філософія освіти XXI століття: у контексті синергетичної парадигми // Діалог культур: Україна у сітовому контексті. Філософія освіти: Зб. наук. праць. – Львів, 1999. – Вип. 4.

11. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А.Зязюна.– К.: “Віпол”, 2000.
12. Постмодерн: переоцінка цінностей.– Вінниця, 2001.
13. Проосвіту: Закон України. – К.: Міносвіти України, 1996.
14. Рузавин Г.И. Научная теория: логико-методологический анализ.– М., 1978.
15. Саух П.Ю. Україна на межі тисячоліть: Трансформація духу і випробування національним буттям. – Рівне, 2001.
16. Україна: інтелект нації на межі століть. Кол. монографія / Керівник авторського колективу В.К.Врублевський. – К., 2000.

V. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ Й СКЛАДАННЯ КАНДИДАТСЬКОГО ІСПИТУ З ФІЛОСОФІЇ

1. Філософія, її предмет і функції. Соціокультурне призначення філософії.
2. Світогляд, його структура та основні історичні типи.
3. Специфіка філософського світогляду. Соціальні функції філософії
4. Філософія Стародавньої Індії: основні поняття.
5. Філософія Стародавнього Китаю.
6. Натурфілософія Стародавньої Греції. Мілетська школа. Геракліт.
7. Філософські і природничо-наукові ідеї Емпедокла, Анаксагора і Демокріта.
8. Софісти і їх місце в античній філософії.
9. Сократ і сократичні школи.
10. Філософське вчення Платона.
11. Філософія Арістотеля.
12. Філософські ідеї християнської апологетики і патристики. Аврелій Августин.
13. Схоластика і філософія. Номіналізм і реалізм.
14. Західноєвропейська філософія епохи Відродження. Марсиліо Фічіно, Піко делла Мірандола, Микола Кузанський, Джордано Бруно.
15. Західноєвропейська філософія Нового часу. Емпіризм і сенсуалізм Ф.Бекона, Т.Гобса, Дж.Локка.
16. Західноєвропейська філософія Нового часу. Раціоналізм Р.Декарта, Б.Спінози і Г.Лейбніца.
17. Французька філософія ХУІІІ ст. Матеріалізм і атеїзм Просвітництва.
18. Історичні умови формування німецької класичної філософії. І.Кант: „коперніканський переворот” у філософії.
19. Філософська система і метод Г.Гегеля. Принципи діалектичної логіки.
20. Антропологічний матеріалізм і атеїзм Л. Фейєрбаха.
21. Формування філософії марксизму. Проблема людини у філософії марксизму.
22. Марксистська філософія як матеріалістична діалектика.
23. Діалектико-матеріалістичне розуміння історії у філософії марксизму.
24. К.Маркс про відчуження і комунізм.
25. Ф.Ніцше і його програма “переоцінки цінностей”.
26. Філософія екзистенціалізму. Релігійно-екзистенційні ідеї С.

К'еркегора, К.Ясперса, Л.Шестова.

27.Філософія екзистенціалізму у працях М.Гайдеггера, А.Камю та Ж.-П.Сартра.

28. Проблема несвідомого і психоаналіз З.Фрейда. Неофрейдизм. Основні ідеї К.Хорні і Е.Фромма.

29.Філософська антропологія ХХ століття в Німеччині (М.Шелер, Г.Плеснер, А.Гелен, Е.Ротхаккер, М.Ландман та ін.).

30. Загальна характеристика філософії позитивізму. «Хвилі позитивізму»

31. Філософія неопозитивізму ХХ століття. Неопозитивізм про предмет і завдання філософії.

32. Аналітична філософія ХХ століття (Б.Рассел, Л.Вітгенштейн, К.Поппер, Т.Кун, І.Лакатос, П.Фейєрабенд).

33. Російська релігійна філософія ХІХ – ХХ ст. (В.С. Соловйов, М.О. Лоський, М.О. Бердяєв, П.Флоренський, С.Булгаков, С.Л. Франк та ін.).

34. Російська філософія космізму К.Е.Ціолковський, О.Л.Чижевський.

35. Еволюція релігійної філософії у ХХ столітті. Неотомізм. Тейярдизм. Персоналізм.

36.Філософська герменевтика ХІХ – ХХ століття (В.Дільтей, М. Гайдеггер, Г.Гадамер).

37. Джерела, національні особливості та віхи розвитку філософської думки в Україні.

38.Філософсько-гуманістична думка в Україні другої половини ХУ – ХУІІ століття.

39. Петро Могила – богослов, філософ, просвітител ь нації.

40.Філософська система Г. Сковороди.

41. Українська академічна філософія ХІХ – початку ХХ століття (О. Новицький, С.С. Гогоцький, П.Д. Юркевич, В.В. Зеньківський).

42. Д.Чижевський як історик української філософії: основні риси української філософської парадигми

43. Соціально-філософські погляди М.Драгоманова, І. Франка, Лесі Українки.

44.Філософія української національної ідеї в ХХ столітті (В. Липинський, Д. Донцов).

45.Філософський зміст категорії буття. Основні форми буття.

46. Проблема субстанції у філософії. Матеріалістичний і ідеалістичний монізм. Дуалізм. Плюралізм.

47.Матеріалізм та його історичні типи. Сучасні уявлення про матерію.

48. Рух як атрибут буття. Основні характеристики та форми руху. Рух і розвиток. Основні концепції розвитку.

49. Простір і час як форми буття. Субстанціональна і релятивістська концепції.

50. Антропосоціогенез. Єдність природного і соціального в людині. Тілесне і чуттєво-емоційне в людині.

51. Антидарвінізм і критика антропосоціогенезу. Ідеологічні і емпіричні аспекти.

52. Природа і суспільство.

53. Особливості постановки проблеми людини в західноєвропейській і в східній філософії.
54. Проблема сенсу життя, смерті та безсмертя людини.
55. Свобода як філософська проблема і життєва цінність. Багатовимірність свободи.
56. Свідомість як предмет філософського дослідження. Рівні та структура свідомості. Свідомість і духовне.
57. Свідоме, несвідоме і штучний інтелект.
58. Особа і суспільство. Унікальність і самоцінність особи. Феномени конформізму і нонконформізму.
59. Специфіка постановка проблеми людини у філософії ХХ століття.
60. Індивідуальне і суспільне буття людини. Індивід, індивідуальність, особа.
61. Суспільство як об'єктивна реальність. Сучасні філософсько-соціологічні концепції суспільства.
62. Історія як предмет філософського аналізу
63. Суспільне виробництво як соціально-філософська категорія. Матеріальне і духовне виробництво.
64. Свідомість і мова: філософські підходи до їх осмислення.
65. Поняття пізнання. Суб'єкт і об'єкт пізнання. Основні гносеологічні концепції.
66. Діалектика чуттєвого і раціонального, дискурсивного й інтуїтивного в пізнанні.
67. Емпіричний і теоретичний рівні наукового дослідження.
68. Поняття науки. Основні пізнавальні та соціальні функції науки.
69. Основні форми наукового пізнання: факт, проблема, гіпотеза, концепція, теорія.
70. Проблема наукового методу і методології.
71. Соціально-етичні проблеми сучасної науки. Свобода наукового пошуку та соціальна відповідальність науковця.
72. Сцієнтизм та антисцієнтизм у філософії ХХ століття.
73. Філософські проблеми природознавства.
74. Філософські проблеми соціально-гуманітарних наук.
75. Творчість як філософська проблема. Види творчості. Структура творчого процесу. Творчий потенціал освіти.
76. Поняття істини. Істина як процес. Практика як критерій істини. Види практики.
77. Категоріальність філософського мислення. Основні категорії філософії.
78. Взаємоперехід кількісних і якісних змін – закон об'єктивної дійсності і пізнання.
79. Єдність і боротьба протилежностей як закон об'єктивної дійсності і пізнання.
80. Заперечення заперечення як закон об'єктивної дійсності і пізнання.
81. Культурно-світоглядні засади осмислення глобальних проблем сучасності.

82. Культура і цивілізація. Проблема перспективи розвитку людства.
83. Індустріальне суспільство і концепції технократичного романтизму.
84. Філософія і соціологія про демографічні проблеми сучасності.
85. Техногенні і етичні проблеми екологічної кризи.
86. Вчення про ноосферу. Ноосферна концепція В.І.Вернадського.
87. Поняття цінності. Типи ціннісних орієнтацій. Сучасні системи цінностей.
88. Соціальне передбачення і прогнозування майбутнього. Методи і типи футурологічних прогнозів.
89. Філософські проблеми синергетики: постнекласична трансформація наукового знання.
90. Гуманізація людського буття як глобальна проблема.
91. “Інформаційне суспільство”: засади філософського осмислення.
92. Освіта як предмет філософського аналізу. Зміст і структура освіти.
93. Сутність освіти, її місце в системі культури. Генезис і розвиток освіти.
94. Проблема гуманізації і гуманітаризації освіти.

VI. ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

Ад’юнкти (здобувачі), які готуються до складання кандидатського іспиту з філософії, повинні подати самостійну письмову роботу – реферат на тему, пов’язану, як правило, з дослідженням методологічних питань профільюючої дисципліни.

1. Реферат має засвідчувати визначений кафедрою філософії рівень знання літератури, що відповідає темі реферату, вміння її аналізувати, логічно і аргументовано розкривати зміст теми.

2. Темі рефератів вибираються ад’юнктами (здобувачі) та узгоджуються з викладачем; план і список основної літератури також узгоджується з викладачем.

3. Вимоги до оформлення реферату:

а) загальний обсяг реферату, включаючи додатки та список літературних джерел, – 25-30 сторінок комп’ютерного набору. Шрифт Time Roman, кегль 14 через 1,5 інтервала. Першою сторінкою вважається титульна, на якій цифра 1 не ставиться;

б) аркуш реферату повинен мати поля: ліве – 3 см, праве – 1 см, верхнє і нижнє – 2 см;

в) титульний аркуш оформляється за зразком (зразок додається);

г) план реферату (містить “вступ”, “основну частину”, яку слід розписати по розділах і підрозділах, “висновки” та “список літератури”) розміщується зразу ж після титульного аркушу;

д) список літературних джерел розміщують в кінці реферату за алфавітним порядком, у тексті в квадратних дужках позначається позиція та сторінки – [5,43];

е) для кожного джерела вказують прізвище, ініціали автора, повну назву праці, місце видання, видавництво, рік видання, кількість сторінок. Для статей, що опубліковані в періодичних виданнях, зазначають прізвище, ініціали автора, назву статті, назву журналу або газети, рік видання, номер журналу чи дату

виходу газети, повну кількість сторінок.

На кафедрі подається один примірник. Він має бути пронумерованим та зшитим, підписаним автором та його науковим керівником (без рецензії).

Ті, хто складають кандидатський іспит у весняну сесію, реферат подають до 25 квітня, а в осінню – до 5 листопада.

Кожний реферат рецензується і попередньо оцінюється. Автор реферату має право до іспиту ознайомитися з рецензією.

Порушення формальних вимог п. 3 вже є підставою для виставлення незадовільної оцінки.

Оцінка за реферат враховується членами екзаменаційної комісії під час прийому кандидатського іспиту і заноситься до протоколу. Ад'юнкти (здобувачі), що отримали незадовільну оцінку за реферат, до складання іспиту не допускаються.

VII. ОРІЄНТОВНІ ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Філософія в соціокультурному контексті, її співвідношення з наукою, релігією, міфологією, мистецтвом.
2. Філософія та її людські виміри.
3. Місце філософії в системі наукових знань.
4. Історіософія як різновид філософсько-історичного знання.
5. Історичний монізм: історія, можливості, межі.
6. Історичний плюралізм: особливості формування і сучасний стан.
7. Філософія та її роль у тоталітарному і демократичному суспільствах.
8. Філософсько-історичний сенс міфології.
9. Натуралізм як парадигма філософсько-історичного мислення.
10. Античне світосприйняття: проблеми людини.
11. Основні школи давньоіндійської філософії.
12. Філософська думка Стародавнього Китаю.
13. Розвиток природознавства та його вплив на формування наукового світогляду в ХУІІ-ХУІІІ ст.
14. Геліоцентризм та вчення про нескінченність Всесвіту (М. Копернік, Дж. Бруно, Г. Галілей).
15. Емпіризм і раціоналізм у західноєвропейській філософії Нового часу.
16. Проблема субстанції у західноєвропейській філософії Нового часу (Р. Декарт, Б. Спіноза, В. Лейбніц).
17. Проблема цілісності людини та людського буття у філософії доби Відродження.
18. Просвітництво ХУІІІ століття як феномен культури.
19. Теорія природних прав та свобод людини (Г. Гроцій, Т. Гоббс, Дж. Локк).
20. Романтизм і німецька класична філософія.
21. Концепція волі в історії філософії.
22. Витоки і зміст “філософії життя” (А. Шопенгауер, В. Дільтей, Ф. Ніцше).
23. Н. Макіавеллі про природу політики, влади і моралі.
24. І. Кант, його натурфілософія та вчення про пізнання.

25. Проблема відчуження людини в ранніх працях К.Маркса.
26. Християнський еволюціонізм. П.Тейяр де Шарден “Феномен людини”.
27. Російська філософія кінця XIX – початку XX ст. (Д. Мережковський, Л. Шестов, М. Бердяєв, М. Лосський).
28. Ірраціоналізм як філософська течія XIX ст.
29. Проблема несвідомого увченні З.Фрейда (за працею “Введение в психоанализ”).
30. Філософія російського духовного Ренесансу кінця XIX- на початку XX ст.
31. Філософія екзистенціалізму в художній літературі Заходу.
32. Проблема життя, смерті та безсмертя у філософії екзистенціалізму.
33. Філософсько-історична концепція Ж.П.Сартра.
34. Історична реальність як предмет сучасної німецької практичної філософії.
35. Сцієнтизм і антисцієнтизм як світоглядні орієнтації XXст.
36. Герменетичний напрям у сучасній філософії.
37. Цивілізаційна концепція С.Хантінгтона.
38. Філософія мови: історія і сучасність.
39. Слов’янська міфологія та її особливості.
40. Філософське осмислення твору “Слово о полку Ігоревім”.
41. Філософські ідеї в культурі Київської Русі.
42. Філософсько-гуманістична думка українського ренесансу (XV-XVII ст.).
43. Філософія в Києво-Могилянській академії.
44. Філософськіта соціально-етичні ідеї в працях українських полемістів XVI-XVIIIст.
45. Світоглядні філософські погляди Г.Сковороди.
46. Філософія України в культурі романтизму XIX- на початку XX століття.
47. Гуманістичний сенс творчості Т. Шевченка.
48. Концепція творчості ІванаФранка (“Із секретів поетичної творчості”).
49. Філософія ірраціоналізму та української національної ідеї Д.Донцова.
50. Ідеї В.І.Вернадського та їх вплив на світову філософську думку.
51. Поняття менталітету та його методологічне значення в пізнанні особливостей духовного життя народів.
52. Мораль як фактор становлення людини і регулятор її життєдіяльності.
53. Життєтворчість людського буття: колізії практики.
54. Життєтворчість людського буття: проблема свободи.
55. Сучасний світ, протиріччя, проблеми тенденційного розвитку.
56. Відображення і творчість в духовній діяльності людини.
57. Діалектика об’єктивного та суб’єктивного у науковому пізнанні.
58. Проблема свідомості та кібернетика (огляд наукової літератури).
59. Діалектика емпіричного та теоретичного у науковому пізнанні.
60. Діалектика як загальна теорія розвитку, теорія пізнання, логіка

іметодологія.

61. Метафізика і діалектика як методи пізнання: порівняльний аналіз.
62. Свідомість як ідеальна діяльність.
63. Методи прогнозування та їх використання у науковому дослідженні.
64. Гіпотеза та її значення у науковому дослідженні.
65. Методологічні основи математичного моделювання та його використання у науковому дослідженні.
66. Гносеологічні основи моделювання та його роль у науковому дослідженні.
67. Гносеологічні функції наукового експерименту.
68. Методологічні проблеми теорії інформації
69. Гносеологічна сутність вимірювання та його роль у науковому дослідженні.
70. Співвідношення філософських та загальнонаукових методів пізнання.
71. Діалектика необхідності та випадковості у наукових дослідженнях.
72. Діалектика сутності та явища у наукових дослідженнях.
73. Специфіка соціальних законів та особливості їх пізнання.
74. Особливості соціальної детермінації. Об'єктивне і суб'єктивне в історичному процесі.
75. Літературний переклад: проблема тотожності змісту і форми.
76. Проблема розвитку в сучасній науці. Концепція глобального еволюціонізму.
77. Антропосоціогенез як філософська проблема.
78. Раціональне та ірраціональне в пізнанні.
79. Творчість і пізнання: їх взаємозв'язок.
80. Естетичне ставлення людини до дійсності. Природа мистецтва.
81. Історія як предмет філософського дослідження. Єдність і розмаїття всесвітньої історії.
82. Сутність і особливості штучних мов.
83. Наукове знання: специфіка, будова, рівні.
84. Свобода наукових пошуків і соціальна відповідальність вченого.
85. Ідеї детермінізму в концепціях І. Ньютона та А. Ейнштейна: порівняльний аналіз.
86. Художнє відображення дійсності та його особливості.
87. Проблема особи, особистості та індивідуальності в соціальній філософії.
88. Техніка та закономірності її розвитку.
89. Роль народних мас та особистостей в суспільному прогресі.
90. Теоретична об'єктивність, наукова обґрунтованість філософського розуму та його орієнтація на соціальні цінності.
91. Свідомість і кібернетика.
92. Знання і комп'ютер, штучний інтелект.
93. Наука як культурно-історичний, гносеологічний і соціальний феномен.
94. Види наукових теорій та способи їх побудови.
95. Мораль як фактор становлення людини і регулятор її життєдіяльності.

96. Відображення і творчість в духовній діяльності людини.
 97. Проблеми особи в соціальній філософії.
 98. Життєтворчість людського буття: колізії практики.
 99. Життєтворчість людського буття: проблема свободи.
 100. Філософські проблеми сучасної космології.
 101. Художнє відображення дійсності та його особливості.
 102. Свобода і відповідальність в історії.
 103. Історична єдність людства: теорія реальність.
 104. Поняття менталітету та його методологічне значення в пізнанні.
- Особливостей специфіки духовного життя народів.
105. Геліоцентризм та вчення про нескінченність світу.
 111. Освітня діяльність Платона.
 112. Освітня діяльність Арістотеля.
 113. Філософія в освіті західноєвропейських університетів доби Середньовіччя.
 114. Роль Оксфордського університету у розвитку експериментального природознавства (XVI-XVIIст.).
 115. Західноєвропейські університети XIX ст. як науково-дослідницькі центри.
 116. Філософія освіти в Києво-Могилянській академії XVIII-XVIIIст.
 117. Пріоритети і принципи розвитку сучасної вищої освіти.
 118. Вища освіта України перед викликами постмодерну.
 119. Інтелект нації як симбіоз знань, волі та енергії народу.
 120. Модернізм і постмодернізм: культурологічні соціальні аспекти.
 121. Світова глобалізація й інтелектуалізація модерної української нації.
 122. Духовний та інтелектуальний вибір України.
 123. Інтелектуалізація нації та інноваційні технології в освіті.
 124. Інтелект і ментальність народу.
 125. Інтелект української нації як загальноцивілізаційний феномен.
 126. Інтелект нації та соціально-економічний вибір України.
 127. Інтелектуалізація й інформатизація та їх наукове забезпечення.
 128. Інтелект української нації та виклики глобалізму.
 129. Роль інформаційно-комунікативних підсистем нації в інтелектуальному процесі.
 130. Академічна наука України: стан, проблеми, перспективи.

VIII. ДОДАТОК: зразок оформлення титульної сторінки реферату

**МІНІСТЕРСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ТА У СПРАВАХ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ВІД НАСЛІДКІВ
ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ**

АКАДЕМІЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМ. ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ

Кафедра філософії і мовної підготовки

РЕФЕРАТ

на тему: **“Філософія в Києво-Могилянській академії”**

Ад'юнкт кафедри техніки
Захарченко Іван Петорович
Науковий керівник –
д-р технічних наук, професор
Петренко Петро Петрович

Рецензент

“ _____ ”

(оцінка)

Підпис _____

Черкаси 2 0 10

II. ПРОГРАМА КУРСУ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ АД'ЮНКТІВ ТА ЗДОБУВАЧІВ ДО КАНДИДАТСЬКОГО ІСПИТУ З ІНОЗЕМНИХ МОВ

У Програмі викладено мету і завдання курсу іноземних мов для підготовки ад'юнктів до складання кандидатського іспиту. Подаються нормативи кінцевих навичок і вмінь, порядок допущення до іспиту та його структура.

1. Мета і завдання курсу

1.1. *Мета* курсу іноземних мов для ад'юнктів - опанування таким рівнем знань, навичок і вмінь, який забезпечуватиме необхідну для фахівця комунікативну спроможність у сферах професійного та ситуативного спілкування в усній і письмовій формах.

1.2. *Завдання* курсу полягає у вдосконаленні й подальшому розвитку знань, навичок і вмінь з іноземних мов, набутих в обсязі вузівської програми, в різних видах мовленнєвої діяльності.

1.2.1. *Аудіювання*. Ставиться завданням досягти навичок сприйняття і розуміння монологічних та діалогічних висловлювань носіїв мови в межах професійної та побутово-ситуативної тематики на рівні 85-90% інформації.

1.2.2. *Навички спілкування*. Завдання курсу: розвиток навичок монологічного і діалогічного мовлення при темпі висловлювання 200-250 слів на хвилину. Рівень навичок монологічного мовлення має забезпечувати можливість самостійно готувати повідомлення про проблему, мету, методи та засоби дослідження, експеримент, обробку даних, висновки та інші аспекти наукової роботи. Наприкінці курсу навчання ад'юнкти повинні мати навички діалогічного мовлення для ведення наукової дискусії та елементарного спілкування в межах побутової тематики та ситуацій, пов'язаних з перебуванням у закордонному відрядженні.

1.2.3. *Читання*. Завданням ставиться подальший розвиток навичок оглядового, інформативного і глибинного читання на матеріалах оригінальної наукової інформації з фаху.

Навички з оглядового читання мають забезпечувати вміння ознайомлюватися з тематикою наукового матеріалу та у загальних рисах давати характеристику загального уявлення про його зміст.

Інформативне читання передбачає вміння прослідкувати розвиток теми і загальну аргументацію та зрозуміти головні положення змісту.

Навички глибинного читання відпрацьовуються на рівні повного і точного розуміння тексту.

1.2.4. *Переклад*. Усний і письмовий переклад з іноземних мов рідною може використовуватися як засіб опанування іноземних мов, прийом розвитку навичок і вмінь читання та ефективний спосіб контролю повноти і точності розуміння. Для формування навичок перекладу необхідні деякі відомості про особливості мови і стилю, з теорії і практики перекладу наукової і технічної літератури: поняття перекладу, еквівалент і аналог, перекладацькі трансформації, компенсації втрат при перекладі, контекстуальні заміни, багатозначність слів, збіг і розбіжності значень інтернаціональних слів, "фальшиві друзі перекладача" тощо.

Показником сформованості навичок і вмінь перекладу слугують такі нормативи: за одну академічну годину (45 хвилин) письмовий переклад (із словником) 2000 др. знаків, для усного перекладу – 4000-4500 др. знаків оригінального тексту з фаху.

1.2.5. *Анотування і реферування.* Навчання анотуванню і реферуванню (рідною та іноземними мовами) має бути спрямоване на вироблення навичок і вмінь оформлення отримуваної інформації. Анотування та реферування використовується також як прийом контролю щодо розуміння тексту. Практичним заняттям з анотування та реферування має передувати засвоєння деяких теоретичних засад, таких як значення, структура та особливості мови анотації та реферату, види анотацій (описова, реферативна) і рефератів (реферат-конспект, реферат-резюме, оглядовий реферат). Основні проблеми контрастивної стилістики української та англійської мов, зокрема стосовно наукового мовлення.

Кінцеві навички і вміння надають можливість складати іноземними мовами анотації та реферати до наукових статей, доповідей, матеріалів дослідження, тощо.

1.2.6. *Письмо.* Для розвитку різних мовленнєвих навичок і вмінь важливе значення має також письмо іноземними мовами.

Ставиться за мету періодичне виконання письмових лексичних і граматичних вправ, складання планів чи конспектів до прочитаного, виклад змісту прослуханого чи прочитаного у письмовому вигляді (в т.ч. у формі анотацій і рефератів), написання доповідей і повідомлень, приватних та ділових листів, оформлення інших основних видів документації (заявок на участь у конференції, складання стислого автобіографічного нарису тощо).

2. Навчання системи мови

2.1. *Фонетика.* У курсі іноземних мов має бути передбачена корекція вимови, вдосконалення вимовних навичок і вмінь при читанні вголос і в усному висловлюванні. Першочергове значення приділяється інтонаційному оформленню речення (поділ на інтонаційно-сміслові групи-синтагми, правила розміщення фразового і логічного наголосу, словесного наголосу в двоскладових і багатоскладових словах). Робота над вимовою ведеться як на матеріалі текстів для читання, так і на спеціальних фонетичних вправах і лабораторних роботах.

2.2. *Лексика.* До кінця курсу лексичний запас повинен складати не менше 3-4 тис. лексичних одиниць (в т.ч. приблизно 1 тис. термінів з фаху). Слід звертати увагу на специфіку лексичних засобів вираження змісту текстів з фаху, на багатозначність службових і загальнонаукових слів, на механізм утворення слів, на явища синонімії та омонімії, на вживання фразеологічних словосполучень, слів властивих для усного мовлення в ситуаціях ділового спілкування, на знання і правильне читання скорочень, умовних позначень, формул, символів тощо.

2.3. *Грамматика.* Навчання має бути зорієнтоване на відпрацювання практичних навичок і вмінь з граматики іноземних мов. Увага повинна приділятися типовим для стилю наукового мовлення складним синтаксичним конструкціям, зворотам з неособовими дієслівними формами, пасивним

конструкціям, багатоеlementним означенням, усіченим граматичним конструкціям, емфатичним (та інверсійним) структурам, засобам вираження смислового (логічного) наголосу, модальності тощо.

3. Навчально-методичні матеріали з курсу.

Навчальними текстами і літературою для читання може слугувати оригінальна монографічна і періодична, а також художньо-публіцистична література. Рекомендується використовувати збірники оригінальних статей, підготовлених кафедрами іноземних мов. Підбір матеріалу для читання з фаху слід здійснювати спільно і за участю профілюючих кафедр, наукових керівників. Рекомендована література іноземними мовами повинна бути не лише навчальним матеріалом, але й мати безпосереднє відношення до дисертаційної роботи.

3.1. Загальний обсяг літератури за повний курс навчання повинен складати 300 сторінок (обсяг однієї сторінки – 2500 друкованих знаків).

3.2. Розвиток навичок усного мовлення має охоплювати таку тематику:

Наукова робота (тема дисертації, проблема, теорія та експеримент, економічна ефективність дослідження).

Наукові конференції і симпозіуми: типи повідомлень, дискусія. Знання та навички для подачі країнознавчої інформації на побутовому рівні.

Основні ситуативні формули спілкування в закордонному науковому відрядженні: транспорт, орієнтація в місті, оргкомітет конференції, готель, харчування, заклади культури.

4. Організація навчального процесу.

4.1. Організація навчального процесу здійснюється згідно з календарним планом.

4.2. На практичних заняттях рекомендується використовувати мовні (лексичні та граматичні) і мовленнєві комунікативно-спрямовані вправи (трансформаційні, на техніку перекладу, підстановку, доповнення, скорочення і розширення речення; питально-відповідні вправи; вправи на розкриття змісту тексту, знаходження в тексті окремих місць, абзаців, речень, що ілюструють певні положення і є відповіддю на попередньо поставлене питання або відповідають попередньо складеному плану; завдання на встановлення в тексті невідповідностей із запропонованими положеннями; самостійне членування тексту на смислові частини і визначення заголовків до них; складання плану; скорочення абзаців і речень. Варто також практикувати вправи на виявлення та тематичне узагальнення основних думок. Обговорення тексту повинно виходити за рамки простого відтворення його змісту. Висловлювання (підготовлені та неготовлені) мають включати пояснення іноземними мовами окремих положень, графіків і процесів, елементи критичного аналізу, відповідні коментарі і оцінки, короткі повідомлення на задану тему. В тематиці для розвитку навичок усного мовлення перевага повинна віддаватися професійним питанням, які пов'язані з науково-пошуковою роботою ад'юнкта.

4.4. На індивідуальних заняттях уточнюються і з'ясовуються всі питання, що виникають під час самостійної роботи над текстами і подається звіт про зроблене. Звіт може мати форму бібліографічної підбірки, вибіркового усного та письмового перекладу, усних та письмових анотацій і рефератів,

узагальнення матеріалу за окремими статтями (оглядового реферування), стислих повідомлень і доповідей рідною та іноземними мовами по прочитаному матеріалу. Частково контроль самостійної роботи може проводитися і на групових заняттях.

4.5. В разі потреби (прогалини в індивідуальній підготовці, складність матеріалу, відступ від навчального графіку з об'єктивних причин тощо) передбачаються додаткові консультації. Лабораторні роботи повинні бути зорієнтовані, передусім, на самостійну поза аудиторну підготовку. Можна використовувати такі технічні засоби навчання, як аудіо і відеотехніка, комп'ютери тощо. На групових заняттях доцільно залучати різні види наочності: моделі, схеми, таблиці, тощо.

4.6. Можна рекомендувати проведення серед ад'юнктів конференцій і симпозіумів іноземними мовами, залучати ад'юнктів до укладання галузевих термінологічних словників, виконання замовлень профілюючих кафедр щодо письмових перекладів, перекладу патентів, анотування і реферування книг і журнальних статей тощо.

5. Форми поточного контролю і вимоги на іспиті. Систематичний контроль є дієвим способом зміцнення знань, навичок і вмінь, важливим засобом управління процесом засвоєння навчального матеріалу.

5.1. Поточний контроль передбачає регулярний облік і контроль виконання різних видів домашніх завдань.

5.2. Проміжний контроль ставить за мету перевірку результатів вдосконалення навичок і вмінь перерахованих у Розділі 3 і може проводитися тричі протягом курсу навчання.

5.3. Підсумковою формою контролю має бути заліковий тест, який за структурою та змістом може наближатися до іспитового.

До складання кандидатського іспиту допускаються ад'юнкти, що мають відповідний рівень підготовки, склали заліковий тест на кафедрі та підготували реферат з проблеми наукового дослідження. Реферат складається із україномовного перекладу фахової статті обсягом 8-10 сторінок, прочитаної іноземними мовами, оригінал статті, на основі якої здійснювався переклад, додається до реферату, словника – 50 термінів певної галузі науки, додається до реферату, та повідомлення про наукове дослідження, викладеного іноземними мовами в обсязі однієї машинописної сторінки.

Звітними документами про складання кандидатського іспиту є реферат і протокол з результатами іспиту.

Загальна оцінка виводиться на підставі результатів іспиту та оцінки за реферат.

ДОДАТОК 1

I Навчальний матеріал з англійської мови

1. Структура речення в англійській мові у порівнянні зі структурою речення в українській мові. Розповідне, питальне та заперечне речення. Типи питань.
2. Дієслово. Допоміжні, питальні та смислові дієслова.
3. Спосіб (дійсний, умовний, наказовий). Система часів.

4. Активний і пасивний стан. Особливості використання і перекладу пасивного стану. Узгодження часів.

5. Безособові форми дієслова. Дієприкметник, функції та способи перекладу. Інфінітив, функції та способи перекладу. Герундій, функції та способи перекладу.

6. Модальні дієслова та їх еквіваленти.

7. Умовний спосіб. Емфатичні конструкції.

8. Функції дієслів: *to be, to have, to do, will, should, would*. Функції дієслів із закінченням *-ing, -ed*.

9. Іменник. Утворення множини. Присвійний відмінок.

10. Артикль.

11. Займенник (загальні відомості). Особові, присвійні, вказівні займенники. Неозначені займенники *some, any* і заперечний займенник *no*. Кількісні займенники *many, much, few*. Неозначено-особовий займенник *one*. Три функції *one*. Підсилювальні та зворотні займенники.

12. Прикметник. Прислівник. Ступені порівняння.

13. Числівник. Кількісні та порядкові числівники. Дріб. Читання формул, хронологічних дат, позначень часу.

14. Граматичні особливості перекладу (артикль, іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово, прислівник, прийменник, сполучник). Конструкції типу *the more, the better, there + be*.

15. Синтаксичні особливості перекладу (умовне речення, неозначено-особові та безособові речення, безсполучникові підрядні речення, складнопідрядні речення, еліпсис, емпфаза, інверсія, подвійне керування та ро.)

16. Лексичні особливості перекладу (багатозначність, конверсія, синонімія, неологізми, «фальшиві друзі» перекладача, британський та американський варіанти англійської мови, термін, уживані вирази та службові слова, іншомовні запозичення, аббревіатури, умовні позначення, власні назви, англійська система мір та ваги і т. і.).

17. Жанрові особливості перекладу.

18. Найуживаніші суфікси, префікси англійської мови, які зустрічаються у науково-технічній літературі та їх значення. Основні суфікси іменників, прикметників, дієслів, прислівників.

ДОДАТОК 2

МНС УКРАЇНИ

Назва закладу, факультету, кафедри, де складається іспит

РЕФЕРАТ

з прочитаної ... мовою літератури

і фаху.....

(назва спеціальності, шифр)

на тему.....

ад'юнкта.....

(прізвище, ім'я та по батькові)

Науковий керівник

докторнаук

роф.
(прізвище, ім'я та по батькові)
Підпис.....
Печатка
викладач..... МОВИ
(прізвище, ім'я та по батькові)
Підпис.....

Для кандидатського іспиту з іноземних мов кандидати на навчання повинні:

Подати реферат не пізніше ніж за 2 тижні до початку іспиту. Реферат складається із україномовного перекладу фахової статті обсягом 8-10 сторінок, прочитаної іноземними мовами, оригінал статті, на основі якої здійснювався переклад, додається до реферату, словника – 50 термінів певної галузі науки, повідомлення про наукове дослідження, викладеного іноземними мовами в обсязі однієї машинописної сторінки та граматичного тесту.

Структура білету.

Білет № 1.

1. Прочитати та перекласти професійно-орієнтований текст українською мовою (обсяг 1 сторінка, 2500 друкованих знаків) письмово.
2. Підготувати обґрунтування теми наукового дослідження англійською/німецькою мовами.
3. Виконати граматичний тест.

Зразок граматичного тесту з англійської мови для складання кандидатського іспиту

Виберіть правильну форму:

44. Would you be ... kind as to give me a lift home?
A very B so C much

2. I do not like this food. It ... awful!
A is tasting B tastes C has tasted

44. John is in bed. He must ...
A sleep B be sleeping C have slept

44. Call me as soon as you ... home
A will get B get C have got

44. Did Ann ... home in time?
A came B will come C come

6. When Mary arrived at the party, most of the guests
 A already left B have already left C had already left
44. They ... to America last summer.
 A travelled B had travelled C travels
44. She was upset because she ... the exam.
 A won't pass B hasn't passed C hadn't passed
44. My little brother is afraid
 A of riding B to riding C riding
10. He had a glass of milk and went on ... his homework.
 A doing B do C to doing
11. ... we go to the theatre?
 A should B will C shall
12. He is not a very ... driver.
 A careful B carefully C more careful
13. You ... see a doctor as soon as possible.
 A need B should C ought
14. He doesn't drive as ... as I do.
 A better B well C good
15. My father prefers watching TV ... playing cards.
 A to B from C than
16. The Hilton Hotel is ... luxurious than the Intercontinental.
 A much B most C more
44. My brother likes cinema ... I like the theatre.
 A while B when C where
44. Remember to turn off lights ... you leave.
 A after B before C since
44. It was ... a boring film that we fell asleep.
 A so B such C much
20. The bank ... robbed last night.
 A was B were C will be
21. Dinner is ... at 7 o'clock.

A serves B served C serving

22. When I arrived at the meeting the leaflets ... distributed.

A were already B have been already C had been already

23. Olive oil ... in Italy, Spain and Greece.

A produces B has produced C is produced

24. Do not be so quiet, ... something.

A tell B speak C say

25. He can't lie; he always ... the truth.

A tell B tells C is telling

26. She said that she ... back soon.

A had come B will come C would come

27. If he finds a ticket, he ... to the match.

A would go B would have gone C will go

28. If you ... any questions, do not hesitate to ask me.

A have B has C will have

29. I like watching the cartoon series with the little boy and ten wild

A goose B geese's C geese

30. Her husband is one of six brothers so she has five

A brothers-in-law B brother-in-laws C brothers-in-laws

31. May I give you a ... of advice?

A few B piece C much

32. Sarah is ... Maths at the college.

A studying B study C studies

33. The news ... on TV.

A are B is C have

34. ... you need is a good holiday.

A What B Why C Which

35. How many ... of sugar do you take in your coffee?

A lumps B blocks C cubes

36. Physics ... difficult to understand.

A is B any C are

37. She thought she heard ... knocking at the door.

A nobody B anybody C somebody

38. The ... class complained about the test.

A whole B any C each

39. My son learns ... English and German.

A both B neither C either

40. She gave an application form to ... candidate there.

A any B every C all

41. Let's stop arguing and ... peace.

A make B keep C do

42. The car seems ... repaired.

A having been B to have been C to having been

43. I've only met her at once. I ... know her.

A rarely B hardly C hard

44. ... a clever boy!

A Which B What C How

Зразок обґрунтування теми наукового дослідження:

1. The topic of the research is ...
2. The topicality of the subject of the research is ...
3. The goal of the research is ...
4. The main tasks of the research are as follows:: to ...
5. The object of the research is ...
6. The subject of the research is ...
7. The theoretical implication of the research is ...
8. The practical implication of the research is ...

Література:

1. «Англійська мова за професійним спрямуванням»: Практичний курс / Н.Ф. Єремєєва, О.А. Іващенко, О.О. Спіркіна, Л.Г. Шугай, Т.В. Добрянська, Ю.П. Шевченко. – Черкаси: АПБ ім. Героїв Чорнобиля, 2008. – 120 с.

2. Спіркіна О.О. Німецька мова: Навчальний посібник для 1 курсу. – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля, 2006. – 174 с.

III. ТИПОВА ПРОГРАМА КАНДИДАТСЬКОГО ІСПИТУ

зі спеціальності 21.06.02 «Пожежна безпека»

1. Основи теорії розвитку та припинення горіння

Процес горіння як окислювально-відновна реакція. Особливості реакції горіння. Дим як дисперсна система. Теплота згорання речовин та матеріалів. Види температури горіння. Чинники, що впливають на температуру горіння. Теплова теорія самоспалахування. Стаціонарна теплова теорія вибуху. Графічний та математичний вираз критичних умов самоспалахування. Ланцюгова теорія самоспалахування. Види самозаймання речовин та матеріалів. Пірофорні речовини. Умови, що необхідні для виникнення самозаймання.

Кінетичне горіння газів. Дефлаграційне та детонаційне горіння. Умови виникнення самочинної детонації. Особливості детонаційного горіння. Дефлаграційне ламінарне полум'я. Теплова теорія розповсюдження полум'я. Межі розповсюдження горіння. Пожежна небезпека горючих рідин. Параметри, що характеризують пожежну небезпеку при випаровуванні речовин у відкритий та закритий простір. Умови безпечного використання горючих рідин. Класифікація твердих горючих матеріалів. Умови виникнення горіння ТГР. Чинники, що впливають на швидкість розповсюдження полум'я по поверхні ТГР. Особливості горіння целюлозовмісних речовин. Тління, умови виникнення тління. Особливості горіння пластмас і металів. Пожежовибухонебезпека дисперсних горючих речовин. Виникнення горіння в пилоповітряних системах. Відмінні особливості горіння аерозолів та аерогелів. Чинники, що впливають на пожежну небезпеку пилу.

Теплова теорія припинення горіння. Гранічні явища при горінні. Графічний та математичний вираз критичних умов припинення горіння. Методи запобігання та припинення горіння на пожежі. Класифікація та основи вибору вогнегасних засобів. Критична та оптимальна інтенсивність подання вогнегасних речовин. Припинення горіння методом ізоляції. Пожежогасіння за допомогою повітряно-механічної піни. Основні напрямки використання повітряно-механічної піни. Вода як охолоджуючий вогнегасний засіб. Методи підвищення вогнегасної здатності води. Об'ємні засоби гасіння пожежі. Використання флегматизуючих та інгібіруючих вогнегасних засобів.

2. Термодинаміка і теплопередача

Середньооб'ємні параметри стану газового середовища у приміщенні. Рівняння балансу пожежі. Газообмін із навколишнім середовищем при пожежі. Загальні принципи моделювання та межі застосування моделей. Математичне моделювання, фізичне моделювання. Інтегральна модель. Зонна модель. Диференційна модель. Конвективний теплообмін із конструкціями. Променистий теплообмін осередку пожежі із конструкціями. Розрахунок складного теплообміну.

Розв'язання задач нестационарної теплопровідності при стандартному температурному режимі. Методи розв'язання задач нестационарної

теплопровідності. Закони випромінювання. Поглинальні водяні завіси. Системи відбивальних екранів. Визначення безпечних відстаней від вогнища пожежі. Рівняння тепломасообміну. Теплообмін при конденсації. Теплообмін при кипінні. Аварійність критичного режиму кипіння.

3. Теоретичні основи оцінки пожежної небезпеки будівель і споруд. Протипожежне нормування.

Теоретичний розрахунок та реальна тривалість пожежі. Стандартний температурний режим пожежі, його математичне відображення та використання в наукових дослідженнях поведінки будівельних матеріалів та конструкцій в умовах високих температур.

Наукове обґрунтування заходів щодо забезпечення пожежної безпеки об'єктів за системою попередження пожежі, системою протипожежного захисту та організаційно-технічними заходами.

4. Протипожежні вимоги щодо планування та забудови промислових підприємств і населених пунктів

Наукові принципи планування промислових підприємств та населених пунктів. Тенденції в галузі розробки генеральних планів. Протипожежні відстані між будівлями та спорудами. Теоретичні передумови для розрахункового обґрунтування їх величин. Економічні та екологічні аспекти їх розміщення.

Об'ємно-планувальні рішення щодо забезпечення пожежної безпеки будівель та споруд. Особливості сучасного планування будівель. Теоретичні основи обґрунтування площі пожежних відсіків, секцій. Розміщення приміщень з різними категоріями по пожежній, вибухо-пожежній небезпеці в об'ємі будівель.

Наукова організація проведення експертизи архітектурно-будівельної частини проекту. Державний пожежний нагляд за проектними організаціями та новобудовами. Основні питання перевірки (експертизи) проектів органами державного пожежного нагляду. Методика та послідовність проведення експертизи. Оформлення документів за її результатами.

5. Протидимний та противибуховий захист будівель і споруд

Аналітичні дані та теоретичне обґрунтування напрямків протидимного захисту будівель та споруд. Об'ємно-планувальні та конструктивні рішення, що забезпечують протидимний захист будівель і споруд. Розрахунок систем протидимного захисту коридорів, приміщень та сходових клітин. Результати наукових досліджень у галузі протидимного захисту будівель та споруд.

Призначення та область використання легкоскидних конструкцій, їх види та влаштування. Параметри вибуху. Теоретичні передумови щодо розрахунку площі перерізу легкоскидних конструкцій, вибухових люків.

6. Протипожежні вимоги при експлуатації будівель та споруд

Методика розрахунку евакуації людей з будівель та споруд при пожежі. Теоретичні передумови розрахунку необхідного та фактичного часу евакуації.

Вимоги правил пожежної безпеки до утримання евакуаційних шляхів та виходів. Призначення та область використання протипожежних перешкод, їх конструктивне вирішення. Розрахунок протипожежних перешкод на межу вогнестійкості та сталість.

Наукове обґрунтування протипожежних вимог при влаштуванні систем опалення, вентиляції та кондиціонування повітря. Призначення та класифікація систем опалення. Вимоги пожежної безпеки щодо влаштування пічного, водяного, парового та газового опалення. Призначення та класифікація систем вентиляції повітря. Наукове обґрунтування протипожежних вимог до повітропроводів, рукавних фільтрів, циклонів та інших елементів штучної вентиляції. Аварійна вентиляція. Протипожежні вимоги щодо її влаштування.

7. Наукові засади пожежної безпеки технологічних процесів

Системний аналіз пожежної безпеки основних промислових та сільськогосподарських виробництв. Використання методів теорії систем, математичного та інформаційного моделювання, експертних оцінок для удосконалення систем забезпечення пожежної безпеки на діючих об'єктах.

Теоретичні основи та методи оцінки рівня пожежної небезпеки виробництв. Методи та засоби протипожежного захисту технологічних процесів та обладнання. Наукові засади попередження виникнення пожежі: запобігання виникненню горючого середовища, джерел запалювання; найбільш безпечні способи розміщення горючих речовин і матеріалів, обґрунтування обмеження їх маси або обсягу. Ефективні міри запобігання розповсюдженню полум'я за межі осередка пожежі.

Методи перевірки протипожежного стану об'єктів. Організація та методика пожежно-технічної експертизи технологічної частини проекту. Імовірносний та детермінований підхід до категорювання приміщень та будівель за вибухопожежною та пожежною небезпекою. Системний підхід до аналізу пожежної небезпеки промислових та сільськогосподарських об'єктів.

Аварійні пожежонебезпечні режими роботи електроустановок. Методи захисту електромереж від пожежонебезпечних режимів роботи. Принципи та засоби забезпечення вибухозахисту електричного обладнання. Сучасна уява про параметри зони стягування блискавкоприймача. Умови накопичення критичних зарядів статичної електрики на поверхні технологічного обладнання. Сучасні методи захисту об'єктів від блискавки та статичної електрики. Характеристика та методи розрахунку показників, що мають вплив на пожежонебезпечність електрообладнання. Застосування ЕОМ при експертизі електротехнічної частини проекту.

8. Основи наукової організації діяльності Державної пожежної охорони

Поняття системи, види систем. Принципи системного підходу. Системний аналіз, його методи. Пожежна охорона як складна система. Її структура та основні підсистеми. Моделювання як метод наукового пізнання. Сутність математичного моделювання. Класифікація математичних моделей. Етапи побудови математичних та імітаційних моделей. Методи експертного

оцінювання результатів діяльності пожежної охорони. Моделювання процесів функціонування підсистем пожежної охорони.

Математичне моделювання потоку викликів підрозділів пожежної охорони. Математичні моделі часових характеристик процесу функціонування пожежної охорони, кількісні закономірності у використанні пожежної техніки та пожежно-технічного озброєння. Моделювання процесу одночасного обслуговування декількох викликів підрозділів пожежної охорони. Моделювання діяльності органів держпожнадзора. Принципи перевірки адекватності математичних моделей реальних процесів. Особливості застосування ЕОМ для моделювання діяльності пожежної охорони.

9. Оперативно-тактичне забезпечення пожежогасіння

Сили та засоби пожежної охорони. Види пожежних підрозділів. Показники тактичних можливостей та порядок їх визначення. Тактико-технічні характеристики підрозділів на спеціальних пожежних машинах.

Види та класифікація бойових дій, послідовність їх виконання. Розвідка пожежі. Схеми управління пожежними підрозділами. Основні організаційні форми пожежно-технічного постачання (ПТП). Вихідні данні, які необхідні для планування ПТП особового складу. Особливості роботи тилу при незадовільному водопостачанні. Розрахунки сил та засобів при перекачуванні та підвезенні води на пожежу. Організація бойових ділень на пожежі. Мета, види і організація пожежно-тактичних навчань.

Основна бойова задача пожежної охорони. Періоди локалізації та ліквідації пожежі. Обстановка пожежі та її оцінка. Принципи визначення вирішального напрямку бойових дій. Розрахунок сил та засобів для гасіння пожежі. Спрощений метод розрахунку сил та засобів. Вимоги техніки безпеки при гасінні пожеж. Аналіз можливої обстановки пожежі у поверхах, підвалах, горищах громадських, цивільних будинках та будинках підвищеної поверховості. Організація управління пожежними підрозділами при проведенні бойових дій. Розрахунки необхідної кількості сил та засобів (гасіння водою, гасіння пінами). Прогнозування можливої пожежної обстановки на промислових підприємствах. Чинники, що сприяють та заважають розвитку пожежі та бойовим діям.

Основи управління пожежними підрозділами. Способи та прийоми гасіння при використанні різних вогнегасячих засобів. Розрахунок сил та засобів для гасіння пожеж на об'єктах промисловості. Оперативно-тактична характеристика сільських населених пунктів. Аналіз чинників, що сприяють та заважають розвитку пожежі та бойовим діям у сільських населених пунктах. Організація управління бойовими діями пожежних підрозділів при пожежах у складах отрутохімікатів. Особливості евакуації тварин. Пожежі на відкритих просторах, особливості розвитку пожеж. Способи обмеження розвитку пожеж. Способи та прийоми гасіння пожеж на відкритих просторах. Розрахунки сил та засобів для гасіння лісових та торф'яних пожеж.

10. Організація газодимозахисної служби і аварійно-рятувальних робіт

Структура та основні завдання, наукове забезпечення вдосконалення діяльності газодимозахисної служби. Індивідуальні та групові засоби захисту органів дихання: принцип роботи та теоретичні основи обґрунтування тактико-технічних вимог до конструктивних рішень. Особливості розрахунку показників кисневого живлення та очищення повітря від вуглекислого газу регенеративних дихальних апаратів, киснепостачальної системи кисневого ізолюючого протигазу (повітряпостачальної системи апаратів на стисненому повітрі). Експериментальні та чисельні методи перевірки герметичності засобів захисту. Моделювання та ергономічна оцінка результатів діяльності газодимозахисників. Наукові основи створення технічних засобів підготовки та вдосконалення організації підготовки газодимозахисників.

Зміст, етапи і загальна методика організації та проведення аварійно-рятувальних робіт (АРР). Технічні засоби, що використовуються для ведення АРР. Організація та правила надання невідкладної допомоги постраждалим при аваріях. Загальні основи організації робіт, правила ведення пошуку потерпілих. Визволення потерпілих з-під уламків. Чинники, що впливають на ведення аварійно-рятувальних робіт при масовому руйнуванні будинків. Загальна характеристика хімічно-небезпечних об'єктів. Теоретичні підходи до прогнозування обстановки на об'єкті у разі шкідливих викидів, а також розрахунку сил та засобів, необхідних для ліквідації аварії. Основні етапи організації робіт. Причини виникнення радіації та її вплив на організм людини, способи захисту. Теоретичні підходи до прогнозування радіаційної обстановки на об'єкті. Основні питання підготовки пожежних підрозділів до дій в умовах радіації.

11. Наукові засади експлуатації пожежної техніки

Мета та задачі експлуатації пожежної техніки. Головні характеристики використання пожежних автомобілів при гасінні пожеж. Технічні та експлуатаційні показники сучасних базових шасі пожежних автомобілів. Структурно-функціональна модель пожежних автомобілів, призначених для гасіння пожеж. Модель розробки параметричних рядів пожежних автомобілів. Математичні моделі зв'язку між параметрами пожежних автомобілів. Методи та критерії визначення якості пожежних автомобілів. Основи теорії компоновки пожежної техніки. Модульний принцип компоновки, його особливості.

Ефективність та перспективи розвитку технічного діагностування зразків пожежної техніки та пожежно-технічного озброєння. Структурні та діагностичні параметри пожежних насосів. Методи забезпечення бойової готовності пожежних автомобілів. Місце діагностування в технічному обслуговуванні та ремонті пожежної техніки. Поняття експлуатаційної надійності. Перелік показників надійності. Заходи з підвищення експлуатаційної надійності пожежної техніки. Безпека пожежного автомобіля. Головні причини зміни технічного стану пожежного автомобіля.

12. Пожежна та виробнича автоматика з виявлення, повідомлення та гасіння пожежі

Автоматизовані системи управління: основні характеристики,

особливості побудови та критерії оцінки. Загальна характеристика забезпечення функціонування автоматизованої системи управління. Принципи побудови систем пожежної та виробничої автоматики. Типові елементи та пристрої систем пожежної та виробничої автоматики. Моделі та методи дослідження систем пожежної автоматики. Застосування обчислювальних засобів для розв'язання задачі ідентифікації моделей елементів, пристроїв і систем пожежної та виробничої автоматики.

Інформаційні параметри та характеристики початкової стадії розвитку осередку пожежі. Принципи виявлення пожежі засобами пожежної автоматики.

Принципи побудови систем охоронно-пожежної сигналізації, їх основні характеристики та тенденції розвитку. Принципи та особливості побудови систем автоматичного пожежогасіння та захисту людей від небезпечних чинників пожежі. Особливості проектування та експлуатації систем автоматичного протипожежного захисту.

13. Автоматизовані системи управління та зв'язок пожежної охорони

Інформація, її властивості та одиниці виміру. Інформація та ентропія. Інформаційне забезпечення автоматизованої системи зв'язку та оперативного управління пожежною охороною. Критерії та оперативно-технічні показники якості систем зв'язку пожежної охорони. Методи та технічні рішення з удосконалення зв'язку пожежної охорони.

Автоматизовані системи управління: основні характеристики, особливості побудови та критерії оцінки. Принципи побудови та загальна характеристика забезпечення автоматизованої системи управління. Автоматизовані робочі місця диспетчера центру управління системою зв'язку та пункту зв'язку частини.

Література

1. Абдурагимов И.М., Андросов А.С., Исаева Л.К., Крышов Е.В. Процессы горения. - М.: ВИПТШ МВД СССР, 1984. – 268 с.
2. Абдурагимов И.М., Говоров В.Ю., Макаров В.Е. Физико-химические основы развития и тушения пожаров. - М.: ВИПТШ МВД СССР, 1980. – 255 с.
3. Абрамов Ю.А. Основы пожарной автоматики. Учебник. - Харьков: МВД Украины, 1993. - 388 с.
4. Алексеев М.В., Волков О.М., Шатров Н.Ф. Пожарная профилактика технологических процессов производств. - М.: ВИПТШ МВД СССР, 1986. – 371 с.
5. Астапенко В.М., Кошмаров Ю.А., Молчадский И.С., Шевляков А.Н. Термогазодинамика пожаров в помещении. - М.: Стройиздат, 1988. – 488 с.
6. Базелян Э.М., Горин Б.Н., Левитов В.И. Физические и инженерные основы молниезащиты. - Ленинград: Гидрометеиздат, 1978. - 224 с.
7. Баратов А.Н. и др. Пожаровзрывоопасность веществ и материалов и средства их тушения. Справочник. - М.: Химия. 1990. - 384 с.
8. Батчер В., Париэл А. Опасность дыма и дымоаэащнта. - М.: Стройиздат, 1983. - 152 с.

9. Башкирцев М.П. и др. Пожарная профилактика систем отопления и вентиляции. - М.: ВИПТШ МВД СССР, 1981. - 367 с.
10. Безбородько МД. Пожарная техника. - М.: ВИПТШ МВД СССР, 1989. - 416 с.
11. Грушевский Б.В., Котов Н.Л., Сидорук В.И. и др. Пожарная профилактика в строительстве. - М.: Стройиздат, 1989. - 386 с.
12. Данько М.С. Экономика проектных решений жилых зданий. - К.: Будлзельник, 1980. - 176 с.
13. Дежурный И.К., Кузьмин В.М. и др. Радиостанции подвижной связи. Справочник. - М.: Связь, 1979. - 201 с.
14. Демидов П.Г., Шандыба В.А., Щеглов П.П. Горение и свойства горючих веществ. - М.: Химия, 1981. - 272 с.
15. Денисенко В.В., Точилкина В.Г. Пожарная безопасность в строительстве. Справочник. - К.: Будшельник, 1987. - 304 с.
16. Дзикас Н.М. и др. Пожарная техника. 4.1. Пожарные автомобили и мотопомпы. Каталог-справочник.- М.: ЦНИИТЭСтроймаш, 1979. - 280 с.
17. Дзикас Н.М. и др. Пожарная техника. 4.2. Пожарное оборудование. - М.: ЦНИИТЭСтроймаш, 1980. - 279 с.
18. Драйздейл Д. Введение в динамику пожаров. - М.: Стройиздат, 1990.- 424 с.
19. Забнров А.С. Пожарная опасность коротких замыканий. - М.: Стройиздат, 1980. - 136 с.
20. Ипатов М.И. Технико-экономический анализ проектируемых автомобилей. - М.: Машиностроение, 1982. - 272 с.
21. Клубань В.С., Петров А.П., Рябиков В.С. Пожарная безопасность предприятий промышленности и агропромышленного комплекса. - М.: Стройиздат, 1987. - 477 с.
22. Ключ П.П., Палюх В.Г. Тактическая подготовка личного состава пожарной охраны. - Харьков: Основа, 1995. - 270 с.
23. Кошмаров Ю.А. и др. Пожарная профилактика систем отопления и вентиляции. - М.: ВИПТШ, 1981.
24. Кошмаров Ю.А., Башкирцев М.П. Термодинамика и теплопередача в пожарном деле. - М.: ВИПТШ МВД СССР, 1987. - 444 с.
25. Монахов В.Т., Методы исследования пожарной опасности веществ. - М.: Химия, 1979. - 432 с.
26. Мыльников М.Т. Общая электротехника и пожарная профилактика электроустановок. - М.: Стройиздат, 1985. - 311 с.
27. Опасность дыма и дымозащита / Пер. с англ. Е.Ш. Фельдмана. Под ред. В.М. Есина. - М.: Стройиздат, 1983. - 152 с.
28. Палюх В.Г., Ключ П.П. и др. Пожежна тактика. - Харкш, 1998. - 529с.
29. Повзик Я.С., Ключ П.П., Матвейкин А.М., Пожарная тактика. - М.: Стройиздат, 1990. - 335 с.
30. Пожарная профилактика технологических процессов производств / М.В. Алексеев, О.М. Волков, Н.Ф. Шатров.- М.: ВИПТШ МВД СССР. 1985. - 372 с.
31. Пожарная профилактика в электроустановках: Сб. научн. трудов. - М.:

ВНИИПО МВД СССР, 1991. - 104 с.

32. Пожарная безопасность. Взрывобезопасность. Справочник. - М.: Химия, 1987. - 270 с.

33. Пожарная профилактика в строительстве/ Под ред. В.Ф.Кудаленкина. - М.: ВИПТШ МВД СССР, 1985. - 454 с.

34. Пожаро-взрывоопасность веществ и материалов и средства тушения. Справочник. - М.: Химия, 1990. - 384 с.

35. Роев Э.Д. Предупреждение пожаров на новостройках. - М.: Стройиздат, 1987. - 125 с.

36. Ройтман М.Я. Противопожарное нормирование в строительстве. - М.: Стройиздат, 1985. - 590 с.

37. Системный анализ и проблемы пожарной безопасности народного хозяйства / Н.Н. Брушлинский, В.В. Кафидов, В.И.Козлачков и др.: Под ред. Н.Н.Брушлинского. - М.:Стройиздат,1988. - 413 с.

38. Точилкина В.Г. Требования пожарной безопасности к проектам зданий и сооружений. - К.: Буддвельник, 1983. - 152 с.

39. Шаровар Ф.И. Автоматизированные системы управления и связь в пожарной охране. - М.: Радио и связь, 1987. - 303 с.

40. Эксплуатация инженерного оборудования систем противопожарной защиты зданий повышенной этажности / С.И.Мухни, А.П.Чекрыжов, М.Ф.Шайтанов. - М.: Стройиздат, 1985. - 112 с.

41. Яковенко Ю.Ф., Кузнецов Ю.С. Диагностирование технического состояния пожарных автомобилей. - М.: Стройиздат, 1983. - 248 с.

42. Яковенко Ю.Ф. Современные пожарные автомобили. - М.: Стройиздат, 1988. - 352 с.

Перелік питань для складання кандидатського іспиту з дисципліни «Пожежна безпека»

1. Процес горіння як окислювально-відновна реакція. Особливості реакції горіння. Дим як дисперсна система. Теплота згорання речовин та матеріалів. Види температури горіння. Чинники, що впливають на температуру горіння.

2. Теоретичний розрахунок та реальна тривалість пожежі. Стандартний температурний режим пожежі, його математичне відображення та використання в наукових дослідженнях поведінки будівельних матеріалів та конструкцій в умовах високих температур.

3. Поняття системи, види систем. Принципи системного підходу. Системний аналіз, його методи. Пожежна охорона як складна система. Її структура та основні підсистеми. Моделювання як метод наукового пізнання.

4. Теплова теорія самоспалахування. Стаціонарна теплова теорія вибуху. Графічний та математичний вираз критичних умов самоспалахування. Ланцюгова теорія самоспалахування. Види самозаймання речовин та матеріалів. Пірофорні речовини. Умови, що необхідні для виникнення самозаймання.

5. Аналітичні дані та теоретичне обґрунтування напрямків

протидимного захисту будівель та споруд. Об'ємно-планувальні та конструктивні рішення, що забезпечують протидимний захист будівель та споруд. Розрахунок систем протидимного захисту коридорів, приміщень та сходових клітин. Результати наукових досліджень у галузі протидимного захисту будівель та споруд.

6. Аварійні пожежонебезпечні режими роботи електроустановок. Методи захисту електромереж від пожежонебезпечних режимів роботи. Принципи та засоби забезпечення вибухозахисту електричного обладнання.

7. Кінетичне горіння газів. Дефлаграційне та детонаційне горіння. Умови виникнення самочинної детонації. Особливості детонаційного горіння. Дефлаграційне ламінарне полум'я.

8. Системний аналіз пожежної безпеки основних промислових та сільськогосподарських виробництв. Використання методів теорії систем, математичного та інформаційного моделювання, експертних оцінок для удосконалення систем забезпечення пожежної безпеки на діючих об'єктах.

9. Сили та засоби пожежної охорони. Види пожежних підрозділів. Показники тактичних можливостей та порядок їх визначення. Тактико-технічні характеристики підрозділів на спеціальних пожежних машинах.

10. Межі розповсюдження горіння. Пожежна небезпека горючих рідин. Параметри, що характеризують пожежну небезпеку при випаровуванні речовин у відкритий та закритий простір. Умови безпечного використання горючих рідин. Класифікація твердих горючих матеріалів. Умови виникнення горіння ТГР. Чинники, що впливають на швидкість розповсюдження полум'я по поверхні ТГР.

11. Призначення та область використання легкоскридних конструкцій, їх види та влаштування. Параметри вибуху. Теоретичні передумови щодо розрахунку площі перерізу легкоскридних конструкцій, вибухових люків.

12. Структура та основні завдання, наукове забезпечення вдосконалення діяльності газодимозахисної служби. Індивідуальні та групові засоби захисту органів дихання: принцип роботи та теоретичні основи обґрунтування тактико-технічних вимог до конструктивних рішень. Особливості розрахунку показників кисневого живлення та очищення повітря від вуглекислого газу регенеративних дихальних апаратів, киснепостачальної системи кисневого ізолюючого протигазу (повітряпостачальної системи апаратів на стисненому повітрі).

13. Особливості горіння целюлозовмісних речовин. Тління, умови виникнення тління. Особливості горіння пластмас і металів. Пожежовибухонебезпека дисперсних горючих речовин. Виникнення горіння в пилоповітряних системах. Відмінні особливості горіння аерозолів та аерогелів. Чинники, що впливають на пожежну небезпеку пилу.

14. Наукові принципи планування промислових підприємств та населених пунктів. Тенденції в галузі розробки генеральних планів. Протипожежні відстані між будівлями та спорудами. Теоретичні передумови для розрахункового обґрунтування їх величин. Економічні та екологічні аспекти їх розміщення.

15. Методи перевірки протипожежного стану об'єктів. Організація та

методика пожежно-технічної експертизи технологічної частини проекту. Імовірносний та детермінований підхід до категорювання приміщень та будівель за вибухопожежною та пожежною небезпекою. Системний підхід до аналізу пожежної небезпеки промислових та сільськогосподарських об'єктів.

16. Теплова теорія припинення горіння. Граничні явища при горінні. Графічний та математичний вираз критичних умов припинення горіння. Методи запобігання та припинення горіння на пожежі. Класифікація та основи вибору вогнегасних засобів. Критична та оптимальна інтенсивність подання вогнегасних речовин.

17. Методика розрахунку евакуації людей з будівель та споруд при пожежі. Теоретичні передумови розрахунку необхідного та фактичного часу евакуації. Вимоги правил пожежної безпеки до утримання евакуаційних шляхів та виходів. Призначення та область використання протипожежних перешкод, їх конструктивне вирішення. Розрахунок протипожежних перешкод на межу вогнестійкості та сталість.

18. Види та класифікація бойових дій, послідовність їх виконання. Розвідка пожежі. Схеми управління пожежними підрозділами. Основні організаційні форми пожежно-технічного постачання (ПТП). Вихідні дані, які необхідні для планування ПТП особового складу.

19. Припинення горіння методом ізоляції. Пожежогасіння за допомогою повітряно-механічної піни. Основні напрямки використання повітряно-механічної піни. Вода як охолоджуючий вогнегасний засіб. Методи підвищення вогнегасної здатності води. Об'ємні засоби гасіння пожежі. Використання флегматизуючих та інгібіруючих вогнегасних засобів.

20. Об'ємно-планувальні рішення щодо забезпечення пожежної безпеки будівель та споруд. Особливості сучасного планування будівель. Теоретичні основи обґрунтування площі пожежних відсіків, секцій. Розміщення приміщень з різними категоріями по пожежній, вибухопожежній небезпеці в об'ємі будівель.

21. Основна бойова задача пожежної охорони. Періоди локалізації та ліквідації пожежі. Обстановка пожежі та її оцінка. Принципи визначення вирішального напрямку бойових дій. Розрахунок сил та засобів для гасіння пожежі. Спрощений метод розрахунку сил та засобів. Вимоги техніки безпеки при гасінні пожеж.

22. Середньооб'ємні параметри стану газового середовища у приміщенні. Рівняння балансу пожежі. Газообмін із навколишнім середовищем при пожежі. Загальні принципи моделювання та межі застосування моделей.

23. Теоретичні основи та методи оцінки рівня пожежної небезпеки виробництв. Методи та засоби протипожежного захисту технологічних процесів та обладнання. Наукові засади попередження виникнення пожежі: запобігання виникненню горючого середовища, джерел запалювання; найбільш безпечні способи розміщення горючих речовин і матеріалів, обґрунтування обмеження їх маси або обсягу. Ефективні міри запобігання розповсюдженню полум'я за межі осередка пожежі.

24. Особливості роботи тилу при незадовільному водопостачанні. Розрахунки сил та засобів при перекачуванні та підвезенні води на пожежу.

Організація бойових ділянок на пожежі. Мета, види і організація пожежно-тактичних навчань.

25. Математичне моделювання, фізичне моделювання. Інтегральна модель. Зонна модель. Диференційна модель. Конвективний теплообмін із конструкціями. Променистий теплообмін осередку пожежі із конструкціями. Розрахунок складного теплообміну.

26. Наукове обґрунтування заходів щодо забезпечення пожежної безпеки об'єктів за системою попередження пожежі, системою протипожежного захисту та організаційно-технічними заходами.

27. Мета та задачі експлуатації пожежної техніки. Головні характеристики використання пожежних автомобілів при гасінні пожеж. Технічні та експлуатаційні показники сучасних базових шасі пожежних автомобілів. Структурно-функціональна модель пожежних автомобілів, призначених для гасіння пожеж.

28. Розв'язання задач нестационарної теплопровідності при стандартному температурному режимі. Методи розв'язання задач нестационарної теплопровідності. Закони випромінювання.

29. Аналіз можливої обстановки пожежі у поверхах, підвалах, горищах громадських, цивільних будинках та будинках підвищеної поверховості. Організація управління пожежними підрозділами при проведенні бойових дій. Розрахунки необхідної кількості сил та засобів (гасіння водою, гасіння пінами). Прогнозування можливої пожежної обстановки на промислових підприємствах. Чинники, що сприяють та заважають розвитку пожежі та бойовим діям.

30. Автоматизовані системи управління: основні характеристики, особливості побудови та критерії оцінки. Принципи побудови та загальна характеристика забезпечення автоматизованої системи управління. Автоматизовані робочі місця диспетчера центру управління системою зв'язку та пункту зв'язку частини.

31. Поглинальні водяні завіси. Системи відбивальних екранів. Визначення безпечних відстаней від вогнища пожежі. Рівняння тепломасообміну. Теплообмін при конденсації. Теплообмін при кипінні. Аварійність критичного режиму кипіння.

32. Основи управління пожежними підрозділами. Способи та прийоми гасіння при використанні різних вогнегасячих засобів. Розрахунок сил та засобів для гасіння пожеж на об'єктах промисловості. Оперативно-тактична характеристика сільських населених пунктів.

33. Модель розробки параметричних рядів пожежних автомобілів. Математичні моделі зв'язку між параметрами пожежних автомобілів. Методи та критерії визначення якості пожежних автомобілів. Основи теорії компоновки пожежної техніки. Модульний принцип компоновки, його особливості.

34. Моделювання процесу одночасного обслуговування декількох викликів підрозділів пожежної охорони. Моделювання діяльності органів держпожнадзора. Принципи перевірки адекватності математичних моделей реальних процесів. Особливості застосування ЕОМ для моделювання діяльності пожежної охорони.

35. Зміст, стани і загальна методика організації та проведення аварійно-

рятувальних робіт (АРР). Технічні засоби, що використовуються для ведення АРР. Організація та правила надання невідкладної допомоги постраждалим при аваріях. Загальні основи організації робіт, правила ведення пошуку потерпілих. Визволення потерпілих з-під уламків. Чинники, що впливають на ведення аварійно-рятувальних робіт при масовому руйнуванні будинків.

36. Принципи побудови систем охоронно-пожежної сигналізації, їх основні характеристики та тенденції розвитку. Принципи та особливості побудови систем автоматичного пожежогасіння та захисту людей від небезпечних чинників пожежі. Особливості проектування та експлуатації систем автоматичного протипожежного захисту.

37. Аналіз чинників, що сприяють та заважають розвитку пожежі та бойовим діям у сільських населених пунктах. Організація управління бойовими діями пожежних підрозділів при пожежах у складах отрутохімікатів. Особливості евакуації тварин. Пожежі на відкритих просторах, особливості розвитку пожеж. Способи обмеження розвитку пожеж. Способи та прийоми гасіння пожеж на відкритих просторах. Розрахунки сил та засобів для гасіння лісових та торф'яних пожеж.

38. Ефективність та перспективи розвитку технічного діагностування зразків пожежної техніки та пожежно-технічного озброєння. Структурні та діагностичні параметри пожежних насосів. Методи забезпечення бойової готовності пожежних автомобілів.

39. Загальна характеристика хімічно-небезпечних об'єктів. Теоретичні підходи до прогнозування обстановки на об'єкті у разі шкідливих викидів, а також розрахунку сил та засобів, необхідних для ліквідації аварії. Основні етапи організації робіт. Причини виникнення радіації та її вплив на організм людини, способи захисту. Теоретичні підходи до прогнозування радіаційної обстановки на об'єкті. Основні питання підготовки пожежних підрозділів до дій в умовах радіації.

40. Наукове обґрунтування протипожежних вимог при влаштуванні систем опалення, вентиляції та кондиціювання повітря. Призначення та класифікація систем опалення. Вимоги пожежної безпеки щодо влаштування пічного, водяного, парового та газового опалення. Призначення та класифікація систем вентиляції повітря. Наукове обґрунтування протипожежних вимог до повітропроводів, рукавних фільтрів, циклонів та інших елементів штучної вентиляції. Аварійна вентиляція. Протипожежні вимоги щодо їх влаштування.

41. Сучасна уява про параметри зони стягування блискавкоприймача. Умови накопичення критичних зарядів статичної електрики на поверхні технологічного обладнання. Сучасні методи захисту об'єктів від блискавки та статичної електрики. Характеристика та методи розрахунку показників, що мають вплив на пожежонебезпечність електрообладнання. Застосування ЕОМ при експертизі електротехнічної частини проекту.

42. Місце діагностування в технічному обслуговуванні та ремонті пожежної техніки. Поняття експлуатаційної надійності. Перелік показників надійності. Заходи з підвищення експлуатаційної надійності пожежної техніки. Безпека пожежного автомобіля. Головні причини зміни технічного стану пожежного автомобіля.

43. Експериментальні та чисельні методи перевірки герметичності засобів захисту. Моделювання та ергономічна оцінка результатів діяльності газодимозахисників. Наукові основи створення технічних засобів підготовки та вдосконалення організації підготовки газодимозахисників.

44. Сутність математичного моделювання. Класифікація математичних моделей. Етапи побудови математичних та імітаційних моделей. Методи експертного оцінювання результатів діяльності пожежної охорони. Моделювання процесів функціонування підсистем пожежної охорони.

45. Інформаційні параметри та характеристики початкової стадії розвитку осередку пожежі. Принципи виявлення пожежі засобами пожежної автоматики.

46. Математичне моделювання потоку викликів підрозділів пожежної охорони. Математичні моделі часових характеристик процесу функціонування пожежної охорони, кількісні закономірності у використанні пожежної техніки та пожежно-технічного озброєння.

47. Наукова організація проведення експертизи архітектурно-будівельної частини проекту. Державний пожежний нагляд за проектними організаціями та новобудовами. Основні питання перевірки (експертизи) проектів органами державного пожежного нагляду. Методика та послідовність проведення експертизи. Оформлення документів за її результатами.

48. Автоматизовані системи управління: основні характеристики, особливості побудови та критерії оцінки. Загальна характеристика забезпечення функціонування автоматизованої системи управління. Принципи побудови систем пожежної та виробничої автоматики.